

„Ano-ne“ x „ani-ani“ (ad Koestler)

Ladislav Hejdánek

Transcripts of this document:

[„Ano-ne“ x „ani-ani“ \(ad Koestler\)](#)

k dokumentu existují tyto přepisy:

[„Ano-ne“ x „ani-ani“ \(ad Koestler\)](#)

◆ bytový seminář, česky, vznik: 26. 4. 1982

◆ private seminar, Czech, origin: 26. 4. 1982

„Ano-ne“ x „ani-ani“ (ad Koestler) [1982]

[strojový, neredigovaný přepis – model Gemini 3 (flash/pro) – únor 2026]

--- (1982-04-26 „Ano-ne“ x „ani-ani“ (ad Koestler) (1)_s1_cleaned.flac) ---

Hejdánek: 26. dubna. Koestlerovo rozlišení mezi obojím, mezi metodou *neither-nor* a metodou *ano-ano*, *ne-ne*, a zejména jeho interpretace těchto dvou metod, rozhodování, posuzování, hodnocení, představuje jen částečné postižení skutečné problematiky. Proto je můžeme považovat jen za přiblížení, eventuálně za redukci problému.

Především k povaze situace. Každá osobní i dějinná situace je složitá a jen zčásti průhledná. Lidské jednání z podstaty věci nemůže být založeno na promyšlení a zvážení všech aspektů a všech možných řešení. Zejména proto, že nezbývá obvykle dostatek času na takové rozhodování na základě podrobného uvažování důkazů a důvodů pro a proti. To je dáno lidskou omezeností, konečností, nedostatečností na jedné straně, ale také pohybem dění a proměnlivostí situace. Situace nečeká. Člověk nemá možnost důkladně do všech podrobností prozkoumat stav věcí, a zejména právě proto, že nemá dost času. Takové podrobné zkoumání si vždycky vyžádá samo o sobě hodně energie i času, čas mezitím utíká, situace se mění a to, co bylo v jedné chvíli poznáno, za chvíli už přestává platit. A kromě toho nelze situaci rozumět jako něčemu prostě danému. Integrální složkou situovanosti člověka nebo skupiny či celé společnosti je výzva, která člověka nebo skupinu či společnost oslovuje a žádá na něm odpověď, *vystát být*. A podstatě některých situací náleží, že výzva platí, oslovuje, jen v určitý čas, v určitou chvíli. Kdo ji propase, tu chvíli, komu ta chvíle uteče, ten pak ani tou nejpromyšlenější a na nejdůkladnějších znalostech založenou odpovědí už nic nedohoní.

Za druhé. Tak to je jedna k povaze situace. Povaha porozumění. Existuje pozitivistický předsudek, že poznání spočívá výhradně na kumulaci jednotlivých zjištění týkajících se velmi omezených výseků skutečnosti, takřka jakýchsi atomů. Ale to odporuje zkušenosti. Zkušenost, jak ji známe ze své zkušenosti, se naopak prvotně opírá o celkové uchopení skutečnosti. A teprve dodatečně si oprávněnost a platnost takového celkového uchopení ověřuje a kontroluje cíleným zaměřením na vybrané detaily. A ovšem i ten výběr je veden jakousi celkovou strategií založenou zase na nějakém celkovém uchopení skutečnosti. V bitvě ani jeden velící generál nemá nikdy všechny informace ani o rozložení svého vojska, natož o rozložení vojska nepřátelského. A přece musí velet. To vůbec neznamená, že může dávat rozkazy nazdařbůh, ale nikdy nemůže čekat, až bude mít pohromadě všechny informace. Leccos musí předvídat, leččeho se musí domýšlet, leccos musí riskovat. Zejména však musí také zakalkulovat například vojenské tradice nepřítelů, způsob uvažování jeho velitelů, disciplinovanost vojáků nebo zase schopnost jejich iniciativy, když je přerušeno spojení s velitelstvím. Ba dokonce je nutno, aby se někdy vžil, vmyslel do psychologie velitele nepřátelské armády. To už vůbec není možné nějak poskládat z informací získaných průzkumem a tak dále. V osobní i dějinné situaci mají lidé vždycky co dělat nejenom s objektivními danostmi, ale se živými subjekty, s lidmi, a tudíž také s jejich projekty, plány a s veškerou jejich orientací do budoucnosti. Chtějí-li porozumět dějinné chvíli a její výzvě, nesmějí se omezit na konstatování hotových faktů, daných skutečností a nepochybných setrvačností, tendencí, ale musejí se svým porozuměním proniknout zejména také do této ještě nehotové, zatím se jen připravující budoucnosti, která je nejenom otevřena možným zásahům z obou stran nebo vlastně z nejrůznějších stran, protože nejsou jen dvě strany nikdy, ale která má svoji logiku odlišnou od logiky prosazujících se setrvačností. K vrcholným momentům každého dějinného porozumění, ať už jde o osobní historii nebo o dějiny společnosti či celého lidstva, náleží zaslechnutí a správné pochopení oné výzvy, kterou se na nás obrací určitá dějinná chvíle, kterou jsme osobně oslovováni a kterou nemůžeme připsat žádnému dějinnému subjektu.

Tak, tohle platí k povaze porozumění. No a teď otázka takzvané kritické chvíle, o které tam teda ten Koestler mluví. Koestler říká, že v bezprostřední situaci krize, jestliže osud buší na bránu naší existence, existuje jen ano, nebo ne. Takové krize může ohrožený jednotlivec, skupina či civilizace přežít jen tehdy, reaguje-li neprodleně s jistotou biologického reflexu. To je citát z toho Koestlera, jak si vzpomínáte. Ta

jistota biologického reflexu zní ovšem svrchovaně podezřele. Je to přinejmenším matoucí přirovnání. Koestler přece mluví o dvou rozdílných metodách jednání. Biologický reflex není žádná metoda. Kromě toho každá metoda je jistou na zkušenostním základě vypracovanou schematizovanou či rutinizovanou formou nebo strukturou postupu, která v sobě nemá nic přesvědčivého, pravdivého ani jistotu garantujícího, sama v sobě. Metoda je právě tou objektivací, tou rutinizací. Musí být tedy zdůvodněna. Potřebujeme naopak předem jistotu, že jsme správně rozpoznali povahu situace, abychom mohli stanovit, která z obou metod je přiměřenější nebo přímo ta pravá. Základním problémem není způsob jednání, tedy reakce na situaci, odpověď na její výzvu, nýbrž vůbec rozpoznání, o co v situaci v podstatě jde a jaká výzva k nám v hloubce promlouvá. Jak se vůbec dohodneme, že jsme v situaci bezprostřední krize, situaci aktuálního a přímo krajního ohrožení? Vždyť je přece známo, že celé společnosti, celé národy se mohly pohybovat na samém okraji propasti a že až na několik výjimek, jejichž hlasu nikdo nevěnoval pozornost, naprostá většina netušila nic o katastrofě, která stála již přede dveřmi. Tady uvádím případ Mnichova, když se vrátili z Mnichova, jak byli vítáni jako zachránci míru, naprosto slepě. Museli bychom se dohodnout o tom, co rozumíme bezprostřední krizí. Je to chvíle, kdy si všichni nebo alespoň velká většina uvědomuje, že tu taková krize je? I když jde například o planý poplach? Například ke konci milénia? Nebo když se objevila hrozivá kometa? To je bezprostřední krize? a nebo je bezprostřední krize přítomna, ať to někdo ví nebo neví, ať to registruje nebo neregistruje. Ale jsou takové vůbec takové bezprostřední krize? Co to vlastně je? Můžeme mluvit o bezprostřední krizi minutu nebo pět minut před výbuchem sopky? Nebo třeba v *Herkulaneu* byla bezprostřední krize? Co to vlastně je, to je nejasný, to je nevyjasněno.

Tak to je k otázce kritické chvíle.

A dále, za čtvrté: rychlost reakce, naděje na přežití.

Velmi neuspokojivý je Kesslerem líčený obraz kritické situace, v níž je nutno se řídit zásadou *ano, ne*. Kierkegaard používá označení *bud'*, *anebo* a *Rádl* tuto zásadu ironizuje a denoncuje ve svých *Dějínách filosofie* jako *všecko nebo nic*.

Jak totiž tu situaci Kessler líčí, zdá se podtrhovat především jednoznačnost a takřka i jednostrannost, extrémnost a radikalitu postupu a nechává zcela stranou otázku nejdůležitější, zda tedy nakonec *ano*, či zda spíše nikoliv.

On tam říká, že to spěchá, a proto musíme *ano, ano, ne, ne*. Ale jestli *ano*, nebo *ne*, to nechává stranou. Ale my to své uvažování, ten čas na rozvážení, potřebujeme právě kvůli tomu, abychom věděli, jestli *ano*, nebo *ne*. Ale k tomu se ještě vrátím.

Jako kdyby záchrana a přežití záležel spíš na rychlosti reakce než na jejím smyslu, na jejím zaměření. Sama rychlost má svou přednost, protože například vyvažuje pomalou sílu. Ale rychlost není odpovědí na věcnou otázku, co je třeba podniknout. Kessler staví otázku tak, jako kdyby v okamžiku naléhavé krize bylo třeba hlavně se rozhodnout *bud'* pro něco, nebo *proti* něčemu, i když nemáme dost podkladů pro takové rozhodnutí. Takhle on staví otázku. Znamená to tedy střílet svá rozhodnutí v takových případech od boku? To by pak asi obecně platila padesátiprocentní pravděpodobnost přežití v případě, že jde o dvě možnosti opravdu, že nám to garantuje. Jinak, když těch možností je víc, tak je ta pravděpodobnost mnohem menší.

Ovšem za předpokladu masového rozšíření takového typu reakce. To můžeme ocenit v rámci přírody, ale na lidské úrovni je to nesmysl. Člověk je schopen myslet, promýšlet, poznávat, představovat si a předvídat. Může se mýlit, ale nemůže se jen pro možnost omylu myšlení vzdát. A tak rozhodující zůstane vždycky otázka, co máme udělat, a teprve na druhém místě může být rychlost reakce.

Sama rychlost reagování je závislá na povaze situace. Je-li času dost, máme na přemýšlení víc času. Jestliže se události řítí, musíme jednat rychle. A to v obou případech může jít o krizi. Krize může být soustředěna, koncentrována do krátkého období, do okamžiku, ale může se vlíct taky třeba několik století. Krize Evropy trvá už nejmíň takových tří sta, čtyři sta let.

Abychom mohli posoudit dokonce jen tuto jedinou stránku situace, musíme zapřáhnout své myšlení a

své porozumění. Čili zhruba jde o totéž, co bylo řečeno za třetí.

A za páté: váhavost kontra bezhlavost.

Je zvláštní, že Kessler poukazuje k tomu, že nesprávné užití obou metod, jak obojímu typu jednání říká, vyznačuje především mnohé intelektuály. Tu by se zdálo, že vlastně vůbec nejde o rychlost reakce a už vůbec o správné či nesprávné porozumění situaci. Intelektuálové obvykle dovedou porozumět věcem lépe. Proto se tak jmenují.

Celou formulací Kessler ovšem sugeruje čtenáři, že hlavním problémem jsou intelektuálové, kteří chtějí za všech okolností dbát všech odstínů, pokoušet se trpělivě hledat řešení, které není nasnadě, ale nakonec se ukáže jako nejlepší, být připraveni k syntézám, eventuálně synkrezím a kompromisům, cestou na delší dobu rozvrženého manévrování. Těžko si můžeme představit, že měl s naprostou vyvážeností na mysli také intelektuály, kteří vidí vše černobíle, jsou zbrklí nebo alespoň netrpěliví, vrhají se směrem, který se ukáže prvnímu pohledu, aniž by byli schopni registrovat složitost situace. Takzvaní radikálové, to jsou taky intelektuálové, můžou být.

Takové lidi totiž nikdo nenazve intelektuály. Obvykle se intelektuálně orientovaným lidem vytýká jakási váhavost. To je ovšem předsudek. Vědí toho příliš mnoho a každé konkrétní praktické řešení jim připadá příliš zjednodušující, příliš primitivní, eventuálně nezralé, předčasné a omezené.

My starší si ještě pamatujeme, jak komunisté vytýkali právě inteligenci, že se nechce zcela jednoznačně připojit a identifikovat se stranou, že je jakousi „inteligencí na rozpacích“. To byl okřídlený termín po osmačtyřicátém.

Tu se však ukazuje docela nový pohled, který se liší od těch, o nichž byla dosud řeč. Obtížnost rozhodnutí tu není způsobena nedostatkem shromážděných informací, nýbrž jejich nadbytkem, jejich přemírou a naší neschopností v tom udělat nějaký pořádek, vyznat se v tom všem a vyvodit z toho jednoznačný závěr. Záplava informací je například v technice a ve vědě dnes tak drtivá, že na jedné straně nutí vědce a techniky ke stále užší specializaci, a tím neschopnosti posoudit věci z celkovějšího hlediska, jednak k tomu, že sami žádné rozhodnutí nenavrhují, ale pouze připravují takzvané podklady.

To má své věcné zdůvodnění. Nicméně paralelně s nutností takového rozdělení funkcí se rozvíjí jakási přirozená povahová tendence, která z jedněch dělá váhavé střelce, kteří se ke střelbě nakonec vůbec nikdy neodhodlají, nebo až velmi pozdě, a často v naprosto karikované podobě. Zatímco na druhé straně tu vyrůstají zbrklí jedinci střílející na vše, co se pohne, ještě dříve, než pořádně zjistí, o co jde.

Jistě tím zkresluji Kesslerovu myšlenku, ale cožpak nelze také takové zbrklé střelce uvést jako příklad těch, kteří rozhodnutí nejen neodmítají, ale ani neoddalují, a kteří se ve zlomku okamžiku rozhodují *ano-ne*?

Ovšem tady jde o povahové rozdíly, a nikoliv o rozdílné metody jednání.

Za šesté: co je cílem jednání?

Odhlédněme nyní od lidské povahy jako zdroje, respektive příčiny určitého typu reagování, a přihledněme k té stránce lidské aktivity, která je formována a určována cílem, jehož má být dosaženo. O takových cílech Kessler vůbec nemluví. Alespoň na citovaném místě. Nedovedu si představit, že by tak nečinil ani jinde. Jako jediné cíle tu uvádí syntézu, rovnováhu sil, přežití, pokračování vlastního fyzického a morálního bytí. To jsou ovšem z přísně posuzujícího stanoviska cíle vlastně jen předběžné, relativní, částečné. Jsou to vlastně jen zdánlivé cíle, ve skutečnosti však prostředky nebo jen metody. Můžeme syntézu považovat v každé situaci za cíl? Jistě nikoliv. Jde vždycky o výběr toho, co má být do syntézy pojato a co nikoliv. Rovnováha sil může být za jedněch okolností posilována, ale za jiných naopak narušována. Mrtvá stabilita musí být často rozbitá, aby se uvolnila cesta něčemu novému a smysluplnému. Přežití pak sotva může být posledním cílem a kritériem našeho jednání v krajních situacích, kdy například fyzické přežití stojí v příkrém rozporu se zachováním mravní integrity. Je příznačné, že Kessler tu nikde nemá ani zmínku o jakési hodnotové orientaci, která má své priority, v jejichž službách zůstávají nejenom naše všechny aktivity, ale i všechny naše sebezáchovné tendence, individuální, ale třeba i společenské.

Lidské jednání není určováno pouze informačními podklady ani pouze naší povahou, ale zvolenými cíli a

respektovanými normami. K volbě určitých cílů však musíme mít nějaký důvod, respektive celou soustavu důvodů. Normy respektujeme na základě důvodů, jež nás vedou k jejich uznání, k nahlédnutí jejich platnosti a závaznosti. V tom spočívá rozumnost lidského jednání.

Za sedmé: povaha výzvy. Kdysi jsme uvažovali o výzvě, která není totožná se situací, ale oslovuje nás skrze situaci. Chtěli jsme podtrhnout její nepřevoditelnost na něco, co tu je dáno, ať už před námi jako předmětná skutečnost, anebo v nás jako naše nějaká vlastnost či výbava. Výzva přichází z budoucnosti. V ní nás oslovuje něco, co tu ještě není, co teprve má přijít, co má být, jak říkal Rádl. Pokud se naše reakce, naše odpověď na tuto výzvu vztahuje k tomu, co má být, přímo a bezprostředně, nebo pokud je naše rozhodování a jednání jen málo a zcela přehledně a průhledně zprostředkováno, pak nezáleží na komplikovanosti situace, v níž se rozhodujeme, a my se můžeme rozhodovat ve smyslu *ano-ne*.

Zajisté tu je problém, jak rozpoznat onu oslovující výzvu a jak jí správně porozumět. K tomu pravděpodobně vede poměrně dlouhá příprava. I když je takové porozumění založeno hluboko v naší osobní i rozsáhlé dějinné zkušenosti, pozitivní i negativní, takové porozumění skutečnému smyslu oslovující výzvy znamená vždy také nový přístup nejen k okamžité situaci, nýbrž také k celé minulosti a ovšem i k budoucnosti. Situačnost výzvy nelze chápat jako něco izolovaného od toho, co předcházelo a co bude následovat. Rozhodování *ano-ne* v konkrétní situaci je vždycky také rozhodnutím, které má dalekosáhlé důsledky jak pro hodnocení toho, k čemu již došlo, tak k odhadům a volbě toho, co se teprve má stát.

Tady totiž ukazuju tu dějinnou souvislost, ten kontext dějinný, který je důležitý a je důležitým předpokladem rozhodování *ano-ne*. To znamená, já se mohu *ano-ne* rozhodovat v případě, když už mám připravena jistá schémata a ta skutečnost mi do nich rovnou zapadne. V literatuře je uveden takový příklad, jak prostý německý křesťan, luterán, když viděl, že se židé likvidují, tak řekl: „Teorie neteorie – intelektuálové na to skočili, prostě rasa a musí se očistit národ a takové všelijaké frky –, tady se zabíjejí lidé. Proto to nemůže být nic dobrého.“ To je to rozhodování *ano-ne*. Tady já hodnotím pomocí jistého zkušenostního žebříčku hodnot nebo vyzkoušeného žebříčku hodnot. Takže ta situace je pro mě jasná. Tady se zabíjejí lidé, o tom není pochyb. Jak je to zdůvodňováno a tak dále, to je jiná záležitost, ale tady se zabíjejí, proto na tom nemůže být nic dobrého.

Jiný hlas: Teď si nejsem jistý, mám takový dojem, že nešlo o protestanty, nýbrž – to už jsme tady jednou nějak měli a teď si nevybavuju přesně, z čeho to bylo – tam byl citovaný katolík. Někde to bylo v Bavorsku. Tady koukám na Tomáše, tak jsem si vybavil tuto okolnost. Ale to je celkem fuk.

Hejdánek: Naléhavost výzvy však nespočívá v hrozivosti a nebezpečnosti situace, nýbrž ve výzvě samotné. Velmi často všeobecný pocit ohrožení nebo vědomí blízkosti katastrofy se dostavuje tehdy, kdy už je na smysluplnou a účinnou reakci již pozdě. To jest, když už padá popel na *Herculaneum*, horký popel. Výzva přišla, nebo dokonce delší dobu přicházela, třeba již dávno předtím. Blížící se katastrofu mohl předjímat ten, kdo výzvu uslyšel, kdo jí porozuměl, ještě dávno předtím, než k nám dolehla první podzemní dunění a chvění. Prorocký pohled do budoucnosti spočívá v něčem naprosto odlišném od futurologického odhadu na základě tendencí a setrvačností či trendů. Ale porozumění výzvě není přímo viděním budoucích věcí, které je nanejvýše jeho důsledkem. Výzva sama k nám nepřichází jako „osud bušící na bránu naší existence“ – to je citát –, nýbrž jako pozvání k tomu, abychom soustředili své cíle a svá úsilí k tomu, abychom čelili každému osudu, takzvanému osudu, ať už třeba aktuálně buší, anebo se bušit teprve chystá. Osudu v tom smyslu *moira*.

Za osmé: situačnost lidského rozhodování a nepodmíněnost maxim lidského jednání.

Jiný hlas: Teď jsi tam vynechal tu jednu část: situačnost lidského rozhodování a nepodmíněnost maxim lidského jednání.

Hejdánek: Situačnost lidského rozhodování a nepodmíněnost maxim lidského jednání. Příklady, které Kessler volí, nejsou nikterak pečlivě voleny, nýbrž někdy přímo matou a zavádějí. Když Odysseus manévroval mezi Skyllou a Charybdou v messinské úžině, nebylo tomu tak proto, že by byl intelektuál nebo že by si nechal nějak zvlášť imponovat množstvím odstínů mezi bílou a černou barvou, nýbrž proto,

že se musel vyhnout oběma skalisku, jestliže nechtěl ztroskotat. To je bytostně odlišná situace od jiné, kdy se lid bouří proti vládě a kdy jsem v dané chvíli postaven před rozhodnutí, na kterou stranu se přidat.

Jiný hlas: Prosím? Oběma skalisku?

Hejdánek: No tak skalisku. Skála je jedna, skalisko, to je taková celá skupina skal.

Jiný hlas: Ale ty jsi říkal v jednotném čísle, ne?

Hejdánek: Aha, dobře, vidíš, pravda. Oběma krajnostem. To je taky blbé. Tedy jsem postaven před rozhodnutí, na kterou stranu se přidat. V takové chvíli není jiného čestného rozhodnutí než způsobem *ano-ne*. Vyhnout se volbě znamená fakticky podporu silnějšího. I když mi to později silný, který zvítězil, třeba vůbec neuzná. Dále to znamená odmítnutí výzvy, která mě prostřednictvím konfliktu situace oslovuje. Pochopitelně připouštím, že ne každý konflikt musí tlumočit takovou výzvu. Jsou konflikty, které představují z hlubšího hlediska cosi nahodilého a okrajového a svědčí nikoliv o neporozumění, než naopak o porozumění, jestliže se do nich nenecháme zatáhnout. Takový případ ovšem není nikdy jednoduchý a na první pohled zřejmý. Naopak lze říci, že distance od konfliktu je zdůvodnitelná jen na základě naší účasti na konfliktu podstatně významnějším a světoznějším.

Tedy já se mohu distancovat, mohu odmítnout vejít do jistého konfliktu, protože můj konflikt je cosi vážnějšího. Ale opravdu to musí být něco vážnějšího. To je taky riskantnější. To nemůže být jako: Já se s vámi nebudu prát, protože já se teď peru s Platonem. A dokonce i tato formulace musí být ještě korigována, zvláště když onen významnější konflikt nás teprve čeká, takže se může stát pouhou výmluvou. To jest: do tohoto já se neúčastním, já se uchovám pro důležitější situaci.

K podstatě lidského pobytu náleží angažovanost v lidských záležitostech. Taková základní angažovanost vůbec nespočívá, nebo alespoň nemusí spočívat v akceptování daného stavu ani v akceptování daných norem jednání. Normy, které v určité společnosti a v určité dějinné chvíli fakticky platí, respektive jsou fakticky respektovány, ještě vůbec nemusí ani souhlasit, ani směřovat k souhlasu s normami, které mají platit a k jejichž respektování vyzývá ona výzva promlouvající skrze danou situaci, ale již z této dané situace nelze nikterak jednoznačně odvodit. Jde-li o rozhodování, jak máme v dané situaci jednat, musíme vždycky volit mezi obecně přijatými a zachovávanými způsoby jednání a mezi postupem, který je nejsprávnější podle našeho nejlepšího vědění a svědomí. Pochopitelně ani naše nejlepší vědění a svědomí není žádnou zárukou toho, že budeme jednat správně, ale jen probuzené vědění a svědomí je schopno rozpoznávat mezi tím, co je správné a co nesprávné, i když se může někdy mýlit. Prostá konformita s daným stavem a s fakticky uznávanými normami jednání je nejlepší cestou k rozkladu stejně tak osobního jako společenského života. Toto tedy k právu říci ne.

Za deváté: Zápas jako střetnutí sil a zápas ve jménu hodnoty (ve jménu v uvozovkách). Když jednáme, a tak odpovídáme na požadavky určité situace, eventuálně na výzvu, která k nám promlouvá skrze konkrétní situaci, děláme tak nikoliv jen proto, abychom se vyjádřili, abychom zaujali určitý postoj, abychom manifestovali své smýšlení, ale vždycky také, abychom něčeho dosáhli. Jestliže jsme například přesvědčeni, že krást se nemá nebo že se nemá zabíjet, tím méně vraždit, pak se nemůžeme jen omezit na to, že jednáme v souhlase se svým přesvědčením, ale jsme povinni udělat něco proto, aby krádeží, zabíjení a vraždy skutečně ubylo. Jestliže jsme pro vládu práva a spravedlnosti, pak nestačí, abychom se jenom sami proti právu a spravedlnosti neprovinili, ale musíme něco udělat pro to, aby právo bylo respektováno a aby spravedlnost opravdu zavládla.

V takovém případě se vždycky dostaneme do konfliktu s lidmi a skupinami nerespektujícími, že se krást ani zabíjet nemá a že je třeba každému přát spravedlnost a dát mu po právu. Stane se, že tábor těch nebo strana těch, kteří jednají proti právu a proti spravedlnosti, náramně zesílí a že začne utiskovat a přímo ničit ty, kteří jim pro svědomí kladou odpor. V takovém případě zase nestačí ne jen sám se proti právu a proti spravedlnosti neproviňovat, ale je třeba hájit ty, kteří jsou proti právu a nespravedlivě utiskováni, diskriminováni a ničeni. V tomto zápase pak je často nutno překračovat některá omezení a některé příkazy, které v normální situaci musí být jednoznačně respektovány. Může se stát, že v zápase se zbraní v ruce proti útočníkovi nebo podmaniteli budeme muset i zabíjet. Naše eventuální vítězství pak bude

nutně poskvrněno krví nepřítele i krví naší a našich spolubojovníků. Není v lidské moci dosahovat vítězství pravdy a spravedlnosti jen čistými postoji a ryzími pozitivními činy, argumenty a přesvědčováním. Obvykle je nutno použít hrubé síly a velmi často je třeba využít existujících sil a tendencí, o nichž víme, že se mohou stát našimi spojenci jen dočasně. Ale to všechno může být jen vynuceno okolnostmi, které se musíme pokusit změnit tak, aby vznikl volný prostor pro argumenty a přesvědčování, pro ryzí činy a čisté postoje. A v tom mezidobí, kdy ještě zůstává ve hře hrubá síla a prostředky moci, je nutno pečlivě vážit, ve jménu čeho je hrubé síly použito. Není vítězství bez boje, a tedy bez použití síly a násilí. Ale vítězství lze doopravdy dosáhnout jen ve jménu pravdy a spravedlnosti, ne ve jménu moci a síly.

Za desáté: Krátkodobá rozhodnutí a dlouhodobé perspektivy. Jak jsem už řekl, chovám nedůvěru k neprodlenému jednání s jistotou biologického reflexu, jak tam říká Koestler. Jestliže nás situace nutí k okamžitému rozhodnutí a my nedovedeme přesně odhadnout, kterou cestou je třeba se dát, pak bývá často s užitkem se rozhodnout tak, abychom si neuzavřeli cestu k pozdějšímu korigování eventuální chyby. Je něco jiného, když se rozhodnutí vyhýbáme a když projevujeme váhavost, a něco jiného, když si neuzavíráme cestu k revizi svého rozhodnutí pro případ, že by se ukázalo to rozhodnutí být chybným. Někdy opravdu nelze jen vyčkávat, ale je nutno vývoj posunout nějakým činem kupředu, aby se vyjevila lépe a zřejměji skutečná povaha buď celé situace, nebo našeho partnera a podobně. Často je nutno se vystavit možnému napadení, aby se ukázalo, kdo chce vlastně okamžiku našeho oslabení využít. V jednání s druhými lidmi musíme někdy umět věnovat svou důvěru lidem, jimiž si nejsme zcela jisti a kteří nás také mohou zklamat, případně i zradit. Nedůvěra je vždycky bezpečnější než důvěra, ale málokdy se její výsledky mohou třeba jen přibližovat výsledkům, kterých někdy dosáhne důvěra. Ale také ve vztahu k použitým prostředkům zcela věcné povahy se musíme čas od času odvážit jistých rizik, když se rozhodneme vyzkoušet postup dosud neproověřený. To všechno musíme podnikat jen na zkoušku, bez jednoznačného zajištění. Mimochodem, do tohoto kontextu patří i to, o čem jsem mluvil minule na rovině toho nehlubšího zakotvení. Tam také to musíme dělat na zkoušku. Z vnějšku vzato. Ovšem tam to není možné dělat s odstupem. Tam tomu musíme uvěřit, tam se na to musíme spolehnout. Ale je to vlastně také na zkoušku. A můžeme se ovšem mýlit.

Pro takový případ se musíme co možná vyhýbat takovým krokům, z nichž už nevede žádná cesta zpět. To jest v takových případech, kdy si nejsme zcela jisti a musíme se rozhodnout, tak je dobré pokud možno zachovávat nezbořené mosty za sebou. Tedy vyhýbat se takovým krokům, z nichž už nevede žádná cesta zpět a jimiž sami sebe determinujeme k jednoznačnosti budoucích postupů. Mám takový dojem, že jenom slabost a vůbec nedostatek sebedůvěry nás může někdy přimět k tomu, abychom za sebou pálili mosty a tak si znemožnili revizi svého předchozího rozhodnutí.

Ve skutečnosti existuje jen jediný spolehlivý prostředek k tomu, abychom ve svých každodenních rozhodováních nesměřovali od zdi ke zdi. A tím je celková dlouhodobá perspektiva, vzdálenější cíl, koncepce, promyšlená strategie. S jistotou biologického reflexu můžeme snad jednat, když jde o záležitost každodenní rutiny, ale nikdy ve chvílích základního životního rozhodování. Čím jsme více sevřeni krátkostí lhůty, v níž se musíme rozhodnout, tím více musíme vynaložit úsilí k tomu, abychom si do budoucnosti neodřezávali zbytečně žádnou z manévrovacích možností. Pokud to přece jen musíme udělat, pak vždy jen proto, že to situace a naše zdatnost a schopnost nedovolí, ne proto, že bychom se manévrovacích možností dobrovolně vzdávali.

Z toho je nepochybně jasné, že o manévrovací prostor musí především usilovat člověk sevřený naléhavostí okamžitě reagovat, je-li v dané chvíli stav věcí neprůhledný. Manévrovat tam, kde je času dost, je zapotřebí daleko méně, protože můžeme vypracovat program další činnosti daleko pečlivěji a můžeme proto volit také přímější cesty. Je to tedy obráceně, než říká šachová teorie.

Za jedenácté. Problém základní životní orientace. To je věc, která je nám už důvěrně známá. Manévrování je přípustné a dokonce žádoucí tam, kde jde o kontakt s vnějšími procesy, danostmi, tendencemi a trendy. Zkrátka, kde jde o takzvaný kompromis se skutečností, jak se s oblibou říká. Poznání pravé povahy

skutečnosti potřebuje čas. Už staří si byli vědomi, že pravá povaha věcí se ráda skrývá. Člověk, i jdoucí příliš přímou cestou, může být přesnadno ovládnut nějakou setrvačností, návykem či rutinou. K rozhodování skutečně lidskému náleží otevřenost k novým skutečnostem a aspektům skutečnosti, a také otevřenost vůči všemu, co ukazuje na nějaké naše vlastní omyly.

Ve vztahu ke světu kolem nás, k předmětné skutečnosti, k dějinné fakticitě, je třeba si zachovat pružnost. Je tomu tak proto, že víme, že předmětná skutečnost se nám nikdy neukazuje v definitivním světle, protože objektivně zůstává víceznačná. Neobyčejně mnoho záleží na nových rozhodnutích, na reakcích a na jednání lidí, co se z různých společenských a dějinných skutečností stane. A to znamená, že hodně může záležet i na nás. V každém případě zůstává mimo každou lidskou kompetenci a vůbec možnost, abychom jednou provždy posoudili cokoli daného.

Naproti tomu zásadně odlišná je situace, v níž jsme konfrontováni se skutečností nepředmětnou, to jest například s onou výzvou, o níž byla řeč na počátku. Tam je možno být slepý a hluchý a je možno se také tvářit, jako bychom byli slepí a hluchí. Je možno se dopouštět omylů a výzvu falešně pochopit. Ale vždycky tu je v sázce všechno a nejhorší odpovědí na jakkoli špatně pochopenou výzvu je váhavost nebo dokonce nezainteresovanost, laxnost. V základní životní orientaci, v celkovém zaměření života, nelze uzavírat kompromisy. Pokoušet se o kombinaci či syntézu různých cest, odkládat řešení nebo tuto rovinu dokonce vyloučit jako sféru falešných problémů. Naopak i největší chyby tu mají svou pozitivní funkci, protože volají po korigování a nápravě. Kdo se nerozhodne, kdo si zachovává manévrovací prostor v této věci, ten propadne nicotě a ztratí jakýkoli životní smysl. Jen ten, kdo se s vědomím životního rizika pevně a jasně rozhodne, může při důsledném setrvání při své volbě zjistit, v čem udělal chybu, a tudíž také, jak ji překonat a napravit.

Tady je místo, kde je zapotřebí mluvit a jednat ve smyslu ano, ano, nikoli, nikoli, jak to podle evangelií požaduje Ježíš. Nejrozmanitějším manévrováním může člověk mnohé získat: čest, slávu, majetek, dobrou pověst, respekt a tak dále. Ale co mu to pomůže, když promarní ve skutečnosti svůj život, když ztratí svou duši? Mít duši, to znamená mimo jiné mít pevnou životní orientaci. A pokud jde o tuto orientaci, respektive pokud jde o duši, pak tu není místa na žádné polovičatosti ani kompromisy.

Za dvanácté. Problém posuzování životní orientace těch druhých. Ve vztahu k druhým lidem převažují obvykle svazky oboustranně pozitivní. Potřebujeme druhé lidi, abychom se sami vůbec lidmi stali, a druhí potřebují z téhož důvodu nás. I tam, kde chceme dosáhnout něčeho, co byť jen trochu málo přesahuje nejužší svět našeho soukromí, potřebujeme všude porozumění a pomoc těch druhých. Dokonce i tam, kde nám jsou lidé již velmi vzdáleni a kde jsme si k nim ještě nenašli cestu, máme zapotřebí alespoň jejich neutrálního postoje k tomu, co sami, eventuálně s pomocí několika nejbližších, podnikáme. V tom smyslu opravdu platí, že kdo nám vysloveně nepřekáží a nehází nám úmyslně klacky pod nohy, ten nám vlastně pomáhá nebo je jakýmsi volným způsobem při nás.

To je zřejmě význam Ježíšova výroku, jímž napomíná své učedníky pro jejich žárlivost na Ježíšovo a své výlučné postavení: Neboť kdož není proti nám, s námi jest. (*Marek 9, 40, také Lukáš 9, 50*). A přece Ježíš dobře ví, že jsou i situace zcela odlišné, kde ti, kdo nejsou s námi, jsou *eo ipso* proti nám. Oznamuje, že přišel oheň pustit na zem (*Lukáš 12, 49*), že přišel rozdělit lidi, dokonce i v rodině, a postavit jedny proti druhým (*tamtéž 51–53*), že nepřinesl pokoj, ale meč (*Matouš 10, 34* i jinde). Ostatně, když už jsem u těch odkazů k biblickým místům, sluší se poznamenat, že Kessler jen velmi volně, až svévolně připomíná Ježíšovo doporučení jednoznačného ano, ano, ne, ne, či přesněji podle kralických jistě, jistě, nikoli, nikoli. Na příslušném místě Ježíš zapovídá přísahy a doporučuje zůstat u prostého tvrzení nebo popírání. Nejde tu tedy vůbec o nějakou metodu principiálního nebo radikálního rozhodování, nýbrž jen o jasné výpovědi, které se nemusí a nesmějí dovolávat pravdivosti skrze zapřísahání ani nebem, ani zemí, ani Jeruzalémem, ani vlastní hlavou. Viz *Matouš 5, 34–37*. Z toho se ukazuje, že jsou lidské záležitosti, v nichž je na místě tolerance, a naopak jiné, kde je každý kompromis vyloučen. V těch prvních můžeme ponechat druhým lidem, co vlastně chtějí a jaké mají skutečné úmysly.

--- (1982-04-26 „Ano-ne“ x „ani-ani“ (ad Koestler) (1)_s2_cleaned.flac) ---

Jiný hlas: ...že rozhodující je pro naše posuzování to, co vidíme, co je zjevné, a můžeme se vzdát pátrání po niterných motivech a důvodech toho, proč ti druzí dělají, co dělají. Ale v jiných případech jde do tuhého. Tam není možný smír. Tam se lidé dělí na dvě strany. Tam jsou fronty postaveny už ne vedle sebe, ale proti sobě. A my se neobejdeme bez rozsuzování, kdo kam náleží a na které straně vlastně stojí a bojuje. Jistě to je nesnadné. A jistě není a nikdy nebude v naší kompetenci o tom s nějakou definitivní platností rozhodovat. Ale přece se posuzování nemůžeme a nesmíme vzdávat.

A v tomto posuzování musíme být co nejurčitější. Abychom mohli opravdu určití být, musíme se o druhé lidi zajímat, musíme mít pro ně porozumění a dokonce i sympatie. Scheler právem ukazuje, jak se láska může stát a stává lodivodem našeho poznání. Platí to zvláště o poznání druhých lidí. Na jedné straně platí Ježíšova výzva: Nesudte, abyste nebyli souzeni. Ale na druhé straně nařizuje varovat se falešných proroků. Jak bychom je mohli rozpoznat, kdybychom se vzdali posuzování? Dokonce doporučuje dát i na posuzování z druhé ruky. *Matouš 10, 11*: „A do kteréhožkoli města nebo městečka vešli byste, vzeptejte se, kdo by v něm hodný byl, a tu pobuďte.“ A tak dál. Je to zkratka obrovský problém, pro nějž neexistuje nějaké jednoduché řešení.

Za třinácté a poslední. Radikalnost a kompromisy. S naším problémem souvisí otázka radikalnosti a radikalismu, eventuálně radikální činnosti na jedné straně, a otázka umírněnosti, ochoty k dohodě, polovičatosti a kompromisnictví na straně druhé. Něco jsem o tom řekl v nedávném interview v tom smyslu, že v případě, kdy jde o bytostnou životní orientaci, je jakákoliv polovičatost zhoubná, protože narušuje naši osobní integritu. Naproti tomu však, protože jsme postaveni do určité dějinné chvíle a do určitých podmínek, musíme své plány a projekty přizpůsobit, upravit, adaptovat a přistoupit tedy na jakési kompromisy se skutečností, jak to vyjadřuje Rádl. Žádný program nelze uskutečňovat bez ohledu na skutečnost, na skutečný stav věcí, který má být změněn. Ale takové ohledy nemohou jít tak daleko, aby tím byla likvidována naše celková orientace, abychom se tím vzdali své identity. Každá skutečnost má svou vlastní váhu a setrvačnost, kterou je nutno brát v úvahu a respektovat ji. Když se nějaký program ocitne v nepřekonatelném rozporu se skutečností, nutně selže. Skutečnost tu je ovšem vždycky dvojího druhu. Jednak to je skutečnost vnější, jednak to je skutečnost naše. Naše programy nesmějí být v rozporu ani s lidskou povahou, s lidskými potřebami a se skutečnými zájmy individuálními a společenskými. Ale to neznamena, že mají mít takovou povahu, že mohou být vyvozeny či odvozeny z jakékoliv dané skutečnosti, ať už vnější nebo z naší povahy, z našich potřeb a našich zájmů. Budoucnost člověka a lidské společnosti je, to jest může a má být mnohem plnější a bohatší než to, co je tu nebo co tu bylo. Budoucnost nemůže být jen protahovanou přítomností nebo důsledkem minulosti. Už Hegel ukázal, jaký význam má ve světě takzvané *zjinatčení*. Zvláště pak pro člověka je údělem proměna v někoho jiného, který po celý život není – tedy proměna v někoho jiného, která po celý život není a aspoň nemusí být uzavřena. Nic daného nemůže s poslední autoritou a závazností rozhodovat o tom, co v nás musí slábnout a odumírat, co má naopak získávat na důležitosti, a především, co nového se z nás má stát, čím jsme dosud nebyli. Mezi danosti, které o tom nemohou rozhodovat a které se nemohou stát kritériem naší proměny, náleží ovšem i všechny formulované zásady a normy soukromého i společenského života. Člověk je individuálně i společensky svobodný. Ale svoboda neznamena, že se prostě otočíme zády ke všemu, co tu bylo. To bychom se rychle dostali pod úroveň všeho toho, k čemu se obracíme zády. Svoboda může být uplatněna skutečně, a tedy nikoli promrhána, pouze pod jednou podmínkou: že proti tomu, co odmítáme a co necháváme za sebou, a to jest z vnějšího světa i ze sebe samých, vyslovíme a uplatníme svou loajalitu a svou věrnost něčemu, co je lepší, vyšší, nadějnější. Vzpouza je legitimní, jen pokud je nesena novým vyšším závazkem. A stejně tak tomu je tam, kde přistupujeme na kompromis. Ospravedlněn může být jen takový kompromis, kde jsme neobětovali nic podstatného a rozhodujícího. Nejlegitimnější je takový kompromis, kde obě strany obětovaly něco ze svých omezených zájmů, aby našly a daly výraz svým zájmům společným, které jsou vyšší než ony skupinové a stranické. Základní otázkou každého skutečného radikalismu, nikoli radikální činnosti, je hledání a nalezení onoho kořene, onoho zdroje a pramene, který je rozhodující pro naše individuální i společenské *zjinatčování* v něco

lepšího, vyššího, lidsky hodnotnějšího. Tam, kde je takový pramen, takový kořen nalezen, tam se někdy může ukázat jako naprosto legitimní i plán zbourání a likvidace něčeho, co bylo posvěceno dějinami. Ale to je důležité vyargumentovat, ne jen cítit či tušit. Tak to je všechno, osm hodin, je to jako normálně za... Dopadlo to špatně, já se omlouvám, já jsem to celý přečet.

Jiný hlas: Nezachytil v tom bodě, že v tom bodě je možno se vyhnout konfliktu jen když je člověk mnohem významnější.

Jiný hlas: Zapleteno?

Jiný hlas: Jo. Jo. Teď nevím, co z toho vyplývá nebo otázka... Je-li známa karikatura z bohoslovecké fakulty?

Jiný hlas: Ano, jistě.

Jiný hlas: Je jedna, ale uvedu tady Josefa Molnára, který celou tu dobu, když se něco dělo, a když padaly tam ty, vylučovali se studenti a omezovaly se svobody a tak dále, tak vždycky když za ním přišli a ptali se ho, tak on vždycky nesl si knihy, že se jen tak na chvíli zastavil a říkal: „Poslouchejte, to jsou prkotiny.“ A takže jsme si všichni skutečně mysleli, že v nějaký koncepci dlouhodobý prostě to jsou prkotiny a my se zabýváme prkotinama. On teda se nikdy nešířil o té koncepci dlouhodobé. Až pak jednou, to už jsem tam dávno nebyl, to prostě vybalil. A od té doby pak zhasl jako hvězda, poněvadž se ukázalo, že jeho koncepce, pro kterou byl ochoten kohokoli podříznout, byla to, že prostě řekl: „Za dvacet až třicet let bude taková nouze o theology, že pro nás je nejdůležitější, abychom prostě byli. Jenom. Abychom fungovali, abychom prostě produkovali.“ Ten svět se mezitím dostane do takové nelidské tísně...

Jiný hlas: Do bezvýchodnosti, a tu si vzpomenou, a my tu budeme. No, taková hloupost. Ale je možné, že on si to skutečně myslí. Speciálně si myslí zřejmě, že ještě ty historické vědy, po kterých bude za třicet let taková žízeň, svět neuhasí, bude vykopávat špendlíčkem a hledat, co kdy kde Molnár napsal. Tak to je k Molnárově koncepci; nesmí být takhle zkarikovaná. Ta musí být postavena jako hráz proti tomu, nebo...

Hejdánek: No, zkarikovat lze všechno. Ale ono to má svou funkci i na druhou stranu. Jde o to, že lavírování v dané situaci bez nějakého dlouhodobějšího programu, bez nějaké koncepce, je vždycky špatné. To neznamená, že jakákoli koncepce je dostatečná. V každém případě každá koncepce, i blbá koncepce, je lepší než žádná koncepce, říkal Rádl opakovaně. To znamená, rozhodně když Molnár má nějakou koncepci, tak je to lepší, i když je blbá, než kdyby lavíroval jenom naprosto pragmaticky.

Jiný hlas: Jenom jestli se nějakým způsobem s touto koncepcí slučuje to, že víceméně brání, aby se vyvíjeli noví *theologové*, když je vyhazuje?

Hejdánek: To je druhá věc. Vyhodil je všechny? Vyhodil jenom některé a ten zbytek se prostě... Teď se někdo obětuje, jako je to v té pěkné písničce, nevím, kdo ji složil, o těch ovcích. Že se předhodí tomu vlkovi něco a on mezitím, než to sežere, tak nechá ty ostatní na pokoji.

Ale to je už diskuse k něčemu druhému, totiž k posouzení té koncepce. Totiž právě nestačí jakákoliv koncepce. Je potřeba se na ni podívat, a když někdo tu koncepci má, tak je možnost se na ni podívat.

Když ji nemá, tak nelze posuzovat. To je ten druhý aspekt. Dokud Molnár jenom chodil a říkal: „Co pak proti mně máte? Někaké výmysly,“ tak jsme na to naletěli i my. Až jsme si říkali: „Skutečně jsme mladí, jsme blbí, nevíme. On má chytrou strategii, kterou nám jenom neříká.“ Až ji potom vybalil, tak tím shořel u těch studentů. Protože do té doby ještě mohl, ale tu koncepci nakonec ukázal. Tím, že ji vybalil.

Patří k podstatě koncepcí, že se nějakým způsobem musí vyložit. Jakmile jsou vyloženy, tak je možno je posoudit. Když se jenom předstírají a nevyloží se, tak je nejlépe tomu nevěřit. Já si nedovedu představit, jak by mě někdo mohl získat pro nějakou věc, a přitom mi řekl, že mi nemůže říct, o co v podstatě jde. Ti studenti jsou na tom samozřejmě jinak, protože si myslí, že opravdu je to něco, co se jim nemůže říct, že je to tak vážné, že jsou to tajné informace. No, to je zkarikovaná podoba, ale myslím, že to vždycky lze nějakým způsobem odhalovat.

Přece jenom, pokud to není vyslovená lež, to jest vědomá lež, že by to někdo předstíral navenek a sám věděl, že je to jenom podfuk, tak je to jakýsi první krok. To se může stát každému, že se mate, že se klame. Může se to stát nám taky. Ale jediná cesta, jak zabránit, abychom v tom klamu zůstali, je to

všechno jasně vyjádřit i sami před sebou a dovést to do důsledků. Ty důsledky, ke kterým to vede, opravdu promyslet a vyvodit z toho. To je způsob, jak se sami zbavíme spousty omylů.

Celá záležitost je, my vidíme, jak profesori dělají nejrůznější nezdoby, ale jak se léta pokoušeli to interpretovat jenom soukromě. Ať už tady, nebo hlavně když jsou v cizině. A nikdy veřejně to nezdůvodní. Tak už tohle je první problém. Těžká věc je, lidé jsou nakloněni chápat, že v těžké situaci se nedá všechno říct. To je sice pravda, ale to neplatí pro pedagogii. Myslím, že to neplatí pro *theology*.

Theolog nemůže zamlčet něco podstatného. Jestliže tam udělají nějakou špinavost, zjevnou špinavost... Konkrétně když v modlitbě při kázání studentském, při bohoslužbách studentských, jeden student zahrne do přímluvné modlitby bývalého vikáře, který sedí ve vězení, a fakulta ho potom odprodá a vyrazí.

Jiný hlas: To je v podstatě věc, která spíš patří k Molnárovi, to bylo asi za dva roky.

Hejdánek: No, skutečně to neobstojí. Protože to, co tam udělal, je v takovém souhlasu jednak s evangeliem, jednak s tím, co se evangeliem rozumí, co říkal Ježíš a k čemu se každý křesťan musí nějak přiznat, chce-li zůstat křesťanem. Ba dokonce, že to je v naprostém souhlasu s tím, co ti profesori tam říkají *ex cathedra*. A jenom když to někdo uvede ve skutek...

Jiný hlas: Tak ho prostě vyrazí z fakulty. Nátlak. Tam neexistuje žádná koncepce, která by tohle mohla kryt. Takže jsou takové případy, kdy sám ten konkrétní případ, konkrétní událost hovoří a není ani myslitelné, že by se to dalo nějak vysvětlit, leda zakecat. Ale pak jsou případy, kdy to připouští různé interpretace a kdy je těžko odhadnout, v jakém kontextu se to může ukázat třeba z nějaké pozitivní stránky a tak dále. To je potřeba vylíčit a pak zdůvodnit. U toho prvního případu, těch modliteb, se o to myslím vůbec nepokusili. Alespoň jsem neslyšel, že by se to nějak zdůvodňovalo. Víceméně v soukromí se říkalo, že to bylo pod velkým nátlakem, ohrožená fakulta a podobné nesmysly.

Ale jsou určité přinejmenším diskutabilní záležitosti, když je v sázce existence fakulty. To je k dalšímu posouzení, jestli je taková věc vůbec možná – uzavřít fakultu. To považuji za vyloučenou věc. Ne obecně, ale v té situaci, jaká byla a je. To si z mezinárodněpolitických důvodů nemůže režim dovolit, zavřít fakultu.

Hejdánek: Ale přestrašení jsou, jako kdyby uzavřeli třeba dírky do zahraničí.

Jiný hlas: To je druhá věc. Ale kdyby skutečně došlo k tomu, že fakulta je ohrožená a proti tomu stojí nějaký ústupek – nekonkretizujeme, takový ohraničený, dočasný, jednorázový.

Hejdánek: Pak je možno to zvažovat. Je ovšem nutné to zvažovat tak, že se to formuluje a analyzuje, jestli to obstojí, nebo neobstojí. Například jestli jeden jednorázový ústupek je schopen zajistit do dlouhé budoucnosti existenci fakulty. Kolik bude potřeba těch ústupků? To je jenom začátek. Každé vydírání, jak je známo, pokračuje. Když se jednou nechám vydírat, tak musím počítat s tím, že když už jsem jednou zaplatil, aby mě někdo nechal na pokoji, tak přijde za půl roku znovu a bude chtít zaplatit zase. Znova. Nebo totéž vyhrabat.

Jiný hlas: Když to vydírání trvá třicet let, tak už z toho nikdo nechce vystoupit. Odvolávají se, autorita žádná není. Ti menší, ti větší říkají: větší zlo, menší zlo.

Jiný hlas: Jistě. To je právě ono, jak tady říkáš, že to ospravedlňují těmi kompromisy. Teď co je podstatného a že obětují něco úplně okrajového. Ať ten jeden provokatér vypadne, lépe je, když zůstaneme my všichni ostatní. Jako tohle, prosím tě, kdo je tu určující? Přece víš, že máš také oponenty, kteří by se nevydali na tvou dráhu souboje s *integritou* a říkají, že se víceméně schováváš. A to je jako tahle poslední třináctka, jak jsi psal – radikálnost bez kompromisů. To jakoby není zřejmé, a když jen proběhneš své rozhodování od roku 1945 až do třeba roku 1977, do *Charty*. Jak jsi se rozhodoval? Jestli jsi byl opravdu veden těmito... Já nejsem filosof, nejde mi to do té třetí *reflexe*, zůstávám někde u té druhé a do filosofie se vůbec nedostanu. Můžu to dělat pouze instinktem.

V roce 1945, komunistický převrat, ruské vlaječky hned v květnu. Někdo mi už trasoval cestu, jak to je a jak to bylo. Mohl jsem vyštěkat, aby nám to znárodnili, tak jsem se vydal s těmi lidičkami na prvního máje do alegorických průvodů ještě před rokem 1948, i když jsem k lidové straně neměl vztah. Do jaké míry ten rok 1948, když byla hodinová stávka studentů v Černíně na technice? Podle čeho se člověk rozhodoval? Nechtěl bych říct, že jsem se rozhodoval jen slepecky, že jsem viděl nějakou autoritu nebo

hodnověrné profesory, kteří byli trochu k té *integritě* a drželi ten postoj.

Ale mně v tom, co jsi přednesl, šumí to „vítězství dosáhnout jen ve jménu pravdy“. Ten Hus, to jsou pro mě prostě falešná hesla. Poněvadž sleduji, že pravda vždycky dostane přes držtičku, že ta pokora je vždycky prohrávající. A že totiž nikdo ti nevejde na tyhle věci, poněvadž je to působení násilím. To už vzhledem k roku 1945, když to bylo sfanatizované, málokdo uvažoval, jak to v Moskvě opravdu bylo. Že se setkali jen jednou se Stalinem a jaké to byly náhody. Jestli ty proklamace, když tam dáváš „ve jménu vědomí a svědomí“... Vědomí je moc proreflexované, svědomí jako vnitřní morální zákon ve mně. To je náš katolicismus, který tohle graduje. Ale vidím, že jako člověk různé tyto momenty přehlížíš. Co je kompromis třeba v Bartolomějské ulici? To bych rád věděl. Když někdo říká, že tam seděl v takové zblblé formě a nic se neprotokolovalo. Ale cokoliv se tam vysloví a na něco poukáže, tak to už má své nálepky, které pociťuji, a nic se nemusí protokolovat. Jestli toto používáme v těchto našich...

Jiný hlas: malých krizích, že ano. A to není radikalita, poněvadž snad se nejedná o nic jiného, než kdyby k tomu už člověk byl povolán jako svědek, že by se s někým tam prostě opravdu lišil. Poněvadž někdo ti přizná – já si cením lidí, kteří ti řeknou, že mě zavolali a ptali se mě na to. Já tam řekl jednu věc a to *bona fide* jsem to řekl. A oni to využili a právě tenhle bod mu pak přdestřeli u soudu.

A kdybych tam byl já, tak já *bona fide* asi bych to zmrvil velmi elegantně taky. A ty hrdinské postoje, které zaslechneš od jiných lidí, věřím, že nejsou pravdivé. Že je to prostě... anebo jestli je to, no tak je to cvokárna, když někdo si tam ještě pohrává s nimi. Nevím. Tak rozumíš, že jsem zaslechl v těchto třinácti bodech takové tóny, které jsou mistrovsky napsány, ale já se dom... No, ona by to byla pravda, i kdyby jeden člověk, i kdyby ty ses podle toho řídil, tak to nemůže být shozeno ze stolu. I kdyby všichni lhali, tak ta pravda je.

Ale víš, něco tam... a ty se chytíš této fakulty, to je jasná koncepce a nekoncepce a tak. Ale... anebo teď ta Charta 77, pod jakým, kdo se tam dával. Já sám taky znám několik lidí kolem sebe, kteří se domnívali, že to bude i velmi populární, že s tím nebudou žádné důsledky, následky nebo něco, že tam bude něco v té první vlně. A pak najednou ejhle. Tak jestli i to tam je zaneseno.

Něco bych takového zavedl, musel bych si to přečíst, co se mi nezdá, jestli ty, když to takhle... povaha porozumění, povaha situace. A teď, když bychom do toho měli dát to konkrétní rozhodování: proč bychom nevystoupili, když já jsem přece nahlédl do těch procesů a viděl jsem, že oni to tam naučeně v padesátých letech papouškují a já jsem nikam nenapsal, nešel jsem se těch jezuitů, které jsem znal, zastat, a dostávali dvacet pět let, rozumíš. Ale ani ty lidi, kteří říkali, kdyby tě všichni opustili, já tě neopustím, a oni to nechali, a byli ještě starší a ta moudrost, a nic se nedělo. Víš, tak do jaké míry... ale jako člověk tím, že neintervenoval a už není tak zašuměný, jestli toto pro něj vůbec nevypadá přesvědčivě.

Tady tenhle, a ten to říkal v padesátých letech, to byla studená vojna už, tenhle Pössler jistě byl zhrzený tím vývojem v té levici. No, tak několik zmatených použití. Anebo když ty říkáš, fyzické přežití převažuje nad mravním přežitím. No tohle když někomu řekneš, vždyť každý, to nejen západní Němci, ale všichni budou chtít fyzicky přežít a jenom když se jim to hodí, ta etika nebo něco. Takže ta hodnotová orientace, to je pro současnost vůbec asi tak ke škrtnutí, ale může se připravit terén, kdy snad se to uplatní, ale to musí konvence proměnit skutečně tu bídu, že ta *futurologie* přinese to, že to tady začne stagnovat, hospodářství, a nebudou brát lidi podíly, na které se těší, i když jim dají tři stovky, tak začnou jásat. Takle. Několik zmatených věcí.

Ale mohl bych tam... co slyším, tam prostě jen to akademické, víš, jak by to mělo být. Co když to vezmu, když já těch zpovědníků znám, já jich znám spoustu, a teď těch zpovědníků tam vidím, jak oni to přikrývají, když nevědí, co odpovědět, poněvadž sami jedou v těch břečkách, a tak se to zastírá. Kompromis vyhrává, a teď je to prostě svině k pohledání, a nakonec se to přikryje. Jaroszewicz jedná včera s Brandtem, ten je teď u papeže, takové ty různé nálepky, do jaké míry tam ta pravda se měla někde jinak prezentovat, než se prezentuje. Nepřevládá u mě skepse, ale takové bych chtěl vysvětlení. Já bych ještě chtěla říct k tomu kompromisu. Když jsi uváděl tu Bartolomějskou, tak i člověk, který tam

sedí a mlčí a neřekne ani slovo, tak také dělá kompromis se skutečností. Když já chci do vedlejšího pokoje a obejdu to, protože dveře jsou tady a nemůžu jít skrz zeď, dělám kompromis se skutečností. Prostě ať dělám cokoli v současné situaci, teď tady v tomhle světě, vždycky to je nějaký kompromis se skutečností. Takže jde o to, jaký kompromis a co si vyberu z té druhé strany, co uznám a co zase ze sebe potlačím, co já nechci. A jaký máš reflexní nebo úzkostlivý nebo liberální... a to když začnu zkoumat, ta niternost, tedy aspoň něco, co já u sebe zjišťuji. Ale nevzdávám se.

Mně šlo o to ukázat, že nejde o to nedělat kompromisy a někomu vyčítat, že dělá kompromisy, ale zjistit, jaké kompromisy a s čím. Že kompromisy se prostě dělat musí. Ony se tak vždycky dělají, vždycky se tam něco děje, i u toho malého omezení. V tom je také otázka, nakolik skutečně věřím tomu, že ty kompromisy jsou pouze dočasné a pouze dobré. Nakolik v nich skládám důvěru, že budou vést k něčemu správnému. Dočasný kompromis navždy. Rozumíš, když vidíš ty kanály a neřeš...

Vy vidíte v kompromisu něco negativního. Kompromis je něco, co by nemělo být, ale děláme to, protože to jinak nejde, a on je to život. To není pravda. Bez kompromisů se prostě neobejdeš. Kompromis musíš dělat pořád na každém kroku. Jsou to pak kompromisy? Jsou to kompromisy se skutečností? A jaké je to jednání? To není ani ano ano, ne ne. Třeba na evangelium to nevisí, tam jako ten Ježíš kompromisy nešel snad dělat?

Hejdánek: Jak to, že ne? Ježíš dělal kompromis za kompromisem. Prosím tě, když mu řekli, jestli se má císaři dávat peníz daně nebo ne, tak řekl: Ukažte mi peníz daně. A oni mu ukázali peníz daně a on řekl: Čí je tam obraz? Tak dávejte, co je císařovo, císaři, a co je božího, Bohu. To byla výmluva.

Jiný hlas: A to byla výmluva, poněvadž on nechtěl odpovědět na tu jejich otázku, protože to byl chyták.

Hejdánek: Jistě, jednak chyták, ale říkal jim: No tak vy svině, když handlujete tady na tržišti a na tohle se mě chcete vypitomě ptát?

Jiný hlas: No jistě, ale fakticky se vyhnul jasné odpovědi. Neřekl ano ano, ne ne.

Hejdánek: No počkej, ale když tam říká: Co je božího, Bohu, no tak tam to dává na stejnou úroveň on se ptal, počkej, dává na... a vyplývá z toho co? Má se teda platit daň, nebo nemá? To byla otázka.

Odpověděl na ni?

Jiný hlas: Odpověděl.

Hejdánek: Jak?

Jiný hlas: Že se má dávat.

Hejdánek: To neřekl docela.

Jiný hlas: Nebo že se nemá dávat.

Hejdánek: To taky ne. No podívej se, podle mě, na to už jsem taky četl spoustu výkladů, jak se to může interpretovat. Podle mě říkal: Tenhle pošpiněnej peníz, za kterej vy kupčíte a děláte prostě kanálie, no tak ten tomu císaři dávejte. To stejně děláte, no tak na co se mě ptáš? To je zmapovaný. Ty to stejně děláš.

Jiný hlas: Jenže on se ptal „má se“. To znamená, to není odpověď „vy to děláte“. To už samo o sobě je kompromis.

Hejdánek: No, tak nechme, to je jedna věc. Jinej kompromis, jinej ještě mi nahrál... [nesrozumitelné] ...to je docela zajímavý, já nevím, kdo z vás má zkušenost, že se v životě k něčemu rozhodne, že teda jo, a pak už to nikdy neudělá, nebo že si udělá nějaký koučink nebo nějaký takovýhle nesmysl. Ale prostě to rozhodnutí, to musí být ve světle toho kompromisu. Protože když se člověk rozhodne, že třeba bude žít nějak pravdě nebo tak, no tak tam... pokud to neudělá s bravurou nějakou, tak si musí uvědomit, že to je takový rozhodnutí trochu přepjatý. Víš, jako Smrkovský vyleze z toho... k tomu Husovi a tam žvaní o tom, rozumíš, to tam ta pravda prostě tříská. No, tak co chceš od politiků? To je prostě špatnej kompromis. Ne, já vám řeknu jinej příklad. Jeho kompromisy... tady byli někteří lidi zděšení, když jsem řekl, že Ježíš byl hříšnej. To mi Habartová neuznává. A já jsem pak vysvětlil, jak to myslím. Že si musíme říct z jakýho hlediska, podle jaký normy. Pravda je, že Ježíš byl Žid a že nejenom byl vychován v takové tradici velice přísné, ale že dokonce byl brán... když tam k němu ten bohatý mládenec přišel a ptal se: „Mistře, co mám činit?“, a pak mu Ježíš řekl co, a on mu řekl: „To všechno plním od mladosti své,“ poněvadž to byl možžískej

zákon vlastně.

Tak vlastně ten mladík k němu přišel jako k autoritě. Že Ježíš byl brán jako autorita i v této věci. No a byl napadatelný. A taky byl napaden z mnoha stran. Zaprvé, říkali o něm, že je žráč a pijan vína, poněvadž zřejmě besedoval, jedl, na rozdíl od Jana Křtitele, v té věci je to takhle zmíněno, že ten jedl med a kobylinky. A říkali jste o něm blázen a mně říkáte žráč a pijan vína, protože nejím med a kobylinky. Byl asi slušně oblečenější, jistě lépe než Jan Křtitel. No a teď chodil na svatby a šli tam prostě... opatroval alkohol. Když jeho učedníci kašlali na *šabat* a připravovali si pokrm v sobotu, což bylo zakázáno, tak je obhajoval. A dokonce řekl tak drzou věc, jako že sobota je pro člověka a ne člověk pro sobotu, což teda boříčství. Když se vyslovil dost povážlivým způsobem o chrámu jeruzalémském... co si tak vzpomínám, to vybavuju z paměti: „Zbořte chrám tento a já ho znovu vybuduju ve třech dnech.“ Když podle zákona mojžišského mělo být někomu prokázáno cizoložství, tak měl být ukamenován. Tam už chytili jednu ženu a hodlali ji ukamenovat, a Ježíš ji obvinil... a postavil věc takovým absurdním způsobem, že ukamenovat může jenom spravedlivej. Jenom ten, kdo je dokonalejší, tak ten má kamenovat. Taková absurdita. Fakticky se Ježíš sám provínoval, poněvadž s takovejma všelijakejma pochybnějma ženama tam měl všelijaký takový kontakty, což solidní Žid nikdy nemohl mít. Ten se musel vyhnout na kolik metrů, obkroužit ji, aby se s takovou věcí nepotkal.

Jiný hlas: Tak z hlediska farizeů a zákoníků byl hříšnější.

Hejdánek: Ne farizeů a zákoníků, z hlediska mojžišského zákona. Tvrdě a nekompromisně.

Jiný hlas: Takže on to nejvíc švihl z hlediska toho starého mojžišského zákona?

Hejdánek: No bodejť, samozřejmě. Vždyť to tak bylo. Že vyhlásil svůj jiné. No ale to je... co to znamená, když někdo řekne „říkáno bylo starým, ale já pravím vám“? No to je opravdu provinění na odsouzení. Ti představitelé té izraelské církve, takříkajíc, to nemohli respektovat, v žádném případě nemohli.

V tomto smyslu Ježíš nedodržoval normy, který tam byly. Splnil však tu podmínku, kterou jsem tady řekl, že vyhlásil zákon novější, jinější, lepší, mluvil o vyšší spravedlnosti. A to staví celou věc do nového světla. On řekl: „Zrušte chrám tento,“ ne proto, že pohrdal chrámem, nýbrž že tvrdil, že chrám je celý tenhle svět a chrám je vaše tělo. On zpochybnil *šabat*, ne proto, že se na to chtěl vykašlat, nýbrž protože chtěl zrušit rozdíl mezi *šabatem* a všedním dnem, to jest *šabat* je každý den. A tak dále. Čili zrušil teda takový ty příkazy mojžišský, jak tam je ten seznam říkaný „bylo starým“, třeba *oko za oko, zub za zub*. On prostě zrušil ten zákon, ale ne proto, aby, když mu někdo šlápně na kuří oko, aby ho zabil, nýbrž vyhlásil – úplně v opačném směru vyhlásil – vyšší spravedlnost: milovat nepřítel. Tedy tahle vyšší náročnost, ta legitimuje to porušení zákonů, který jsou obecně uznávaný v dané situaci, v dané společnosti.

--- (1982-04-26 „Ano-ne“ x „ani-ani“ (ad Koestler) (2)_s1_cleaned.flac) ---

Hejdánek: Konfliktní situace, která je interpretována způsobem nezvyklým, novým, a tudíž možná mylným, a která se musí legitimovat jako interpretace platná, platnější, lepší, pravdivější, hlubší a tak dále.

Tedy, když Ježíš proti tomu, co bylo říkáno starým, klade to, co říká on, no tak to není jenom proto, o to nedává vedle sebe jako dvě různé cesty. Nýbrž on ukazuje něco vyššího, ve světle čehož se to staré jeví naprosto zjevně jako už nevyhovující nebo jako relativní, jako částečné a podobně. To nahlédnutí dovoluje rozpoznat.

Jiný hlas: No jistě, to se může stát.

Hejdánek: No, ale teď ale vedle téhle situace Ježíš dělal kompromisy. To jest například on věděl, když vcházel do *Jerusalema*, že jde na smrt, líčí se v evangeliích. A přitom je tam řečeno, že v několika případech uvedených, když ho chtěli chytit, tak že jim unikal. Nepřišla hodina jeho.

No dobře, tedy to se hezky krásně řekne, a jde o to, kdo rozhoduje o tom, zda přišla nebo nepřišla hodina. Fakt je, že to může říct ten Molnár taky, že nepřišla jeho hodina. To může říct každý a může se vymlouvat.

Jiný hlas: To by musel mít ježíšovskou aktivitu, a jak je vidět, on tu aktivitu nemá. A teologie.

Hejdánek: No, ale dobře, co ta věc, o které jsme se už zmiňovali, ten večer s těmi meči? Co tady jedna

nebo druhá věc je kompromisem?

Buď jsou ty meče kompromis s tou skutečností, prostě když je proti mně hrubá síla, tak prostě je potřeba taky něco udělat pro to, nějak se postavit a tak, a tedy málo platný, pravda-nepravda, samozřejmě pravdou v pravém slova smyslu nemůžu posloužit, ale tu a tam prostě ten meč do ruky vzít v dané situaci může být jediné řešení.

A nebo je kompromis to, že ta poslední pravda je tak čistá, že já prostě musím vypadat jako takovej blázeň, kterej se ani bránit pořádně neumí a nechá si dát tu druhou facku po tý první ještě a tak dále. Je tohle kompromis? Jedno nebo druhý je kompromis. Co to vlastně takovéto zaváhání? To už přišla jeho hodina a on mluví o meči.

Nebo když visí na kříži a už je u konce svých sil, tak tam zasténá: Bože, pročs mě opustil? No to je skutečně člověk na dně. To je jisté selhání.

Jiný hlas: Tam už je jistý kompromis, no, co ty k tomu ještě máš, to by mě zajímalo k tomuto výkřiku.

Hejdánek: Tím jenom říkám, že ta takzvaná jistota o té hodině, že přišla nebo nepřišla nebo tak, že je trochu ten argument prostě, jak jsi říkal, my tohleto máme jako argument, že je prostě takovej vágní.

Když si není jistej, na jedné straně řekne: *amen* pravím tobě, ještě dnes budeš se mnou v ráji, říká jednomu z lotrů, a po chvíli ve chvíli už předsmrtného úpadku tělesných i duševních sil prostě si zoufá nad tím, že je opuštěn i Bohem, nejenom lidmi. Ale bylo to *hé fóné megalé*, obrovským hlasem a se vším všudy, pak jako tohle už něco, víš, tohle už muselo být něco zformovaného.

Jiný hlas: Já bych tohle neuváděl jako kompromis, nýbrž jako argument proti tomu, že by mu bylo tak jasné, kdy hodina přijde a kdy hodina nepřijde, a prostě že to byl takovej suverén, kterej přesně věděl, co kdy má a kdo co kdy nemá a tak dále.

Já myslím, že hlavní jeho kompromis byl v tom, že se právě vyhnul, například vyhnul se reflexi toho řecko-římského světa. On když šel z Galileje do toho, tak musel přejít kolem už měst, který byly, nebo když se toulal kolem moře, ty byly helenizovaný, kde byly prostě cirkusy, amfiteátry, hippodromy musel vidět a silnice už musel vidět. A on v tomhle všem se s tímhle vším se střetával. Říkám, že největší kompromis byl, že se s těma lidma vůbec začal.

Hejdánek: To je hluboká věc, věřte mi.

Jiný hlas: [nesrozumitelné]

Hejdánek: No, prostě a dobře, je to všechno takové jako komplikovanější a nejde to docela tak jako všechno dát na jednu rovinu a takto vykreslit ve vší té jednovrstevnosti.

Ale já jsem chtěl ještě něco jiného, já jsem vám chtěl ukázat případy... ono to je opravdu těžko jinak. Když se mluví teoreticky, když se mluví ve formulích, tak se řekne: ve jménu pravdy. Tobě to zní takové jako nadsazené. Ale ono tady jde o něco jiného. Je to jistá zkratka a možná nevhodná, připouštím, že to může vyvolat... i když teda tady to bylo použito z toho důvodu, jestli jste si všimli, že střetnutí ve jménu hodnoty, že člověk když se střetne, když přijde do konfliktu, tak že musí použít metod, chce-li vůbec v tom konfliktu obstát nějak. Totiž ne vyhrát, ale jenom obstát, tak se musí do toho dát.

Jsou případy, kdy nemůže zůstat stranou, leč že by byl v jiném konfliktu a tak dále, čili zas ale v nějakém konfliktu. Člověk bez konfliktu na tomto světě nemůže být. A když se do toho konfliktu dostane, tak sice nemůže užít jakéchkoliv metod, ale přece jenom bude užívat také síly, moci, kterou má k dispozici, to jest bude pracovat prostředky, které jsou zcela neadekvátní tomu, o co jde, třeba pravdě. To patří k situovanosti člověka v tomto světě, to patří k lidské situaci.

Jiný hlas: No ale ne každé. Jsou různí mniši třeba, kteří to nepoužívají.

Hejdánek: No a dobře, ale i tam jsou jistě meze, ale jsou to výjimečné situace. Prostě pro člověka, který není v takové situaci výjimečné, tomu tak je, že v konfliktu vždycky používá zbraní, které vlastně jsou nepravé.

Jiný hlas: To je taky příklad kompromisu.

Hejdánek: A to je tedy kompromis, bez něhož se tady nikdo neobejde.

No a mně šlo o to zdůraznit, že přestože tomu tak jest, a přestože musíme používat, aspoň čas od času

musíme používat prostředků, které vlastně jsou nepatřičné, a dokonce že jich musíme používat i tam, kde jde o tak velikou věc, jako je pravda. Takže vítězství pravdy spočívá v tom, že těch prostředků se používá ve jménu pravdy a že samo použití těch nepravých prostředků pravdě k ničemu nepomůže. Že se jí musí podřídit nějak. O to mně šlo, o to ve jménu.

Rád třeba v té brožurce, kde jeden z prvních velmi tvrdě kritizuje nacismus, hitlerovský převrat – knížka, která vyšla ještě v třiatřicátém roce hned po tom převratu, tenkrát to bylo tak možné, jmenuje se to *O německé revoluci* – tak tam líčí, jak revoluce nebo občanská válka je něco ještě horšího než válka obyčejná. Že se vede ještě drastičtějšími prostředky a že se to týká každého, že je do toho zatažené i civilní obyvatelstvo a tak dále. A že to je něco hrozného. Hrozná je válka a ještě něco hroznějšího je revoluce nebo občanská válka.

Ale když už to tak je, že v tomto světě revoluce nebo války jsou, tak že je strašně důležité posuzovat, ve jménu čeho ty války nebo ty revoluce jsou vedeny. Že strašně na tom záleží. O nic jiného nešlo než o tohle. Ale... prosím.

Jiný hlas: No, to jsi chtěl dokončit to „ale“. Jenom jsem ti chtěl připomenout, já sleduju v televizi takový anglický seriál, takové dobrodružné detektivky na pokračování. Je to prostě nějaké oddělení C5, které má všechno dovoleno. Nejsou to obyčejní policajti, jsou prostě zvláštní oddělení. A mně jde mráz po zádech, když to sleduju, poněvadž oni se chovají přesně jako ty gangsteři. Vydírají lidi, aby získali svědectví, bez povolení vlítnou do domu, do bytu, řádí všude jako černá ruka. A jenom si člověk musí být pamětliv, že oni to dělají proto, aby zastavili ty druhé stvůry. Ale tohle už jsem vůbec nemohl dokoukat, říkal jsem si, tady už vůbec není rozdíl. Ten se ztratil, to je hrozný.

Ano, a to taky nejsou detektivky, co se k nim dávat, to nejsou žádní pravdomluvcí. Musí to být jako *kontragangsteři*.

Hejdánek: Toto „ve jménu“ je důležité proto, že to nezůstává... to vlastní zlo totiž, to není v použití síly, nýbrž to je v použití síly ve jménu něčeho zlého. A proto je třeba rozumět ve jménu čeho. Ne že by to prostě automaticky ve jménu čeho všechno posvětilo.

Jiný hlas: Ale oni to v podstatě dělají ve jménu zastavení vraždění těch gangsterů. Sami přitom povraždí přesně třeba, mají stejný počet obětí jako ti gangsteři.

Hejdánek: Ano, to je potřeba analyzovat a ukázat. Ale je strašně důležité, ve jménu čeho se to dělá, poněvadž pak se to taky dá tím měřit, jestli to opravdu plní. A tak dále. To je smysl toho, že se musíme pokoušet pochopit ve jménu čeho se něco zlého děje. Ne že by to automaticky ospravedlnilo, nýbrž že to je způsob, jak tomu porozumět.

Totíž i takovou inkvizici... kdyby se toto provedlo s inkvizicí, kterou vlastně ti papežové všechno přiznali, jaká to byla kanálie, ale teď ve jménu čeho ti různí velcí inkvizitoři toto činili, jak sami na sebe byli tvrdí a neústupní...

Jiný hlas: Ano, to by byla velmi zajímavá studie. Teď by se to mohlo analyzovat.

Hejdánek: Analyzovat, no. Jestli opravdu to bylo ve jménu, nebo jestli to jenom předstírali sami sobě i jiným. Mohli sami být v omylu a tak dále. Ale dokud se to na tuto rovinu nedá, tak zůstáváme jen u těch naprosto povrchních věcí, že tam prostě ničili lidi a zavírali a pálili a já nevím co všechno, což celkem... komu to pomůže? Jistěže se to nemá dělat. Ale já musím posoudit toho, kdo to dělal, ještě z jiných hledisek, než čeho se dopustil.

Tohle třeba jsem vždycky pociťoval jako takovou hroznou slabinu těch Zweigových románů o Kalvínovi a o Lutherovi. To je Erasmus... *Erasmus a svědomí proti násilí*. Jistě on ukazuje na hrůzostrašné stránky obou protestantských *herů*, ale tam se vůbec neukáže, proč je ten Kalvín velký nebo proč je ten Luther velký. Tam se ukáže jen, jak selhávali. To je potřeba... to patří k jejich jevu taky, že je v nich nějaká velikost a že něco důležitého, pozitivního taky znamenali a tak dále. A to je potřeba zvážit. Jenom to, že najdu v někom nějaký takový kaz, prostě nemůže mě vést k tomu, že ho celého zavrhnou, poněvadž pak musím zavrhnout všechny včetně sebe. Poněvadž každý nějaký kaz má. Tak vidět to celé, to „ve jménu“ je důležitá okolnost. Ale teď, jestli dovolíte, tak bych ještě řekl něco k tomu, abych ukázal, jak to ve jménu

pravdy, a obdobné věci, jak to není tak jenom abstraktní formulace nebo co. A zas, já už jsem o tom možná vykládal, tak mě upamatujte na to a zabrzděte. Já tohleto všechno říkám, jednak to mám [nesrozumitelné], že některé věci, ale pokud jde o takový ty etický analýzy, nahlédnutí morální situace, tak to hodně zakládám na svých osobních zkušenostech. To je určitá slabina v tom smyslu, že mě vždycky může někdo přijít, je to jistá *kazuistika* trochu za tím, že kdokoliv může přijít a říct: „No jo, jenže moje zkušenosti jsou úplně jiné,“ že.

Ale na druhé straně to má tu pozitivní stránku, že to není tak bezkrevný jako ta akademická formulace, nýbrž že to je z masa a kostí. No, jak já jsem se dostával do průšvihů. Já jsem se dostával celoživotně furt do průšvihů. A některý průšvihy byly produktivní, jiný byly neproduktivní, ale bylo možné je vždycky zproduktivnit. Já jsem přesvědčený, že průšvihy jsou od toho, aby člověk je nějak do svého života zapracoval, a tím, že je zapracuje do svého života, tak že svůj život obohacuje. A tedy vyhýbat se průšvihům není nejlepší, vyhýbat se zásadně.

Já jsem byl přijatej do Ústavu lékařského. Začalo se jednat ještě, když šéf byl někde v Indii, pak se vrátil, tak jsem na to musel počkat. No a on mě přijal. A později se ukázalo, že mě přijal v rámci svého základního rutinního takřka postupu, to jest, že si ověřil, že toho, koho přijímá do svého ústavu, buď je straník a neschopnej, anebo je pracovně dobře využitelný, ale politicky má nějakou slabost. Mě si ocejchoval ihned, že patřím k té druhé skupině, a přijal mě. A držel mě zkrátka u huby od začátku s nízkým platem a já nevím čím vším.

Nicméně tedy jsem patřil k jeho oblíbencům. Byl jsem varován, že to vždycky každej, když přijde nověj, tak že patří k oblíbencům, že to těm nejlepším vydrží rok. Mně to vydrželo tři roky. A přestal jsem být oblíbencem nikoli z iniciativy jeho, nýbrž z iniciativy své, protože došlo k následující věci. Starej měl svého osobního šoféra. Starýho, kulhavýho, kterej mu byl bezmezně osobně oddán, ale byl – jednak byl trochu nižší inteligence a jednak byl bez jakéchkoliv skrupulí. A fungoval, to se také ukázalo později, fungoval jako donašeč. To tak bejvá, u šoféři se stýkají s mnoha lidmi a jsou takoví hovorní, chytří – tenhle ten nebyl – a že prokouknou mnoho věcí a pak v tý jízdě není o čem mluvit, tak to prostě tak jako říkají. A mnoho šéfů teda na to spoléhá a dostávají své informace zejména od svých šoférů a také od sekretárek někdy a tak.

No a tak tenhle velmi oddanej mu šofér se dostal do následujícího maléru. Neříkal jsem to teda?

Jiný hlas: Už jsi to říkal. Tady je to rozvláčné, zbejt to, bejt to.

Hejdánek: Takže jo, dobře, tak vidíte, to se mně může taky stát. No a já jsem do té doby, poněvadž jsem byl v oblibě u starýho, tak jsem se o ničem vlastně nikdy pořádně nedověděl. Byl jsem zcela izolován a všichni se mě obávali, poněvadž byli přesvědčeni, že cokoli se dovím, tak že také donesu starýmu jako všichni ostatní oblíbenci. A poněvadž jsem byl oblíbenec, tak jsem neměl důvěru ostatních a tudíž jsem se nic nedověděl.

Takže jsem teprve při nějaký schůzi závodního výboru jsem se dověděl, že tam došlo k nějakýmu maléru a že z toho maléru se pokouší starej toho šoféra vytáhnout tím, že většinu nebo naprostou většinu odpovědnosti svaluje na chlapíka jinýho, kterej shodou okolností byl také v závodním výboru jako jsem byl já. A já jsem se to při nějakém jednání s ním jsem se to dověděl, jsem viděl, že je úplně sesutej, že já tam přišel pro nějaký výpis.

Celej ústav věděl, jak se věci mají. Celej ústav věděl, poněvadž neměli rádi toho šoféra, tak věděl zaprvé, že to určitě udělal on, a zadruhé mu to přáli. Přáli to starýmu, že on se dostane teď, namočí se do toho, poněvadž starej byl namočený tím, že ten šofér mu měl obstarat pneumatiky k jeho osobnímu vozu a dal mu úřední, tak byl do toho namočený, i když sám za to nemohl. A všichni lidi se tam jako potěšili, že lidi, který jim šli dlouho na nervy, tak že konečně na ně došlo a že teď mají nějaký potíže a tak dále. A čekali, co z toho bude. A očekávali to z pozic diváka fotbalového zápasu, tak očekávali teda, jak se to rozvine. Ne, já jsem se to dověděl poprvé z huby člověka, kterej byl sesutej, zničený, že prostě už po prvním vyšetřování, po prvním výsledku byl přesvědčen, že to jde k soudu a že to s ním špatně dopadne. A v týhle situaci jsem dostal strašlivej vztek, kterej byl ještě znásoben tím, že když jsem o tom chtěl na

závodním výboru mluvit, tak že jinej nohsled starýho, předseda té doby, předseda závodního výboru – já byl jednatel – to chce zapikolovat, chce to prostě dát do autu a aby se o tom vůbec na závodním výboru nemluvalo, což mě dožralo strašně moc. Jednak mě dožíralo, že jsem o ničem nevěděl, celej ústav to věděl a já nevěděl nic, až teprva teda jsem se dověděl od toho dotyčného postiženého. A pak, když jsem o tom chtěl konečně mluvit, ať se to objasní, tak to chtěli zahrát do autu. A postavil jsem se na zadní a začal jsem tam dělat prostě psí kusy, čímž jsem si svou vynikající pozici naprosto teda jako zlikvidoval.

Jiný hlas: Ale u lidu jsi získal, oblíbencem jsi přestal být, jo. Takže smazat.

Hejdánek: U lidu jsem získal jako neznámý fotbalista, který najednou začal dělat zmatky na hřišti. Takže s potěšením a se zájmem sledovali.

To je první věc, co jsem chtěl ukázat. Jsou momenty, kdy člověk... já jsem o ničem nevěděl, ničemu jsem nerozuměl. Byl jsem jako jeden z mých podřízených, nějaký nedoštudovaný inženýr měl takové ruské úsloví, říkal: *těljo nok daže tigra ne boitsja*. Tak já jsem jednal přesně v tomto smyslu. Nevěděl jsem, o co jde, a do toho jsem se pustil.

Jiný hlas: Ta situace, výzva tam byla jasná. Ty jsi zase vzal tu výzvu. Ta výzva byla v tom, že jsi byl šéf, měl jsi Vlasáka na hlavě, měl jsi mu pomoci a šel jsi nahoru.

Hejdánek: No jistě.

Jiný hlas: To byla výzva, starat se o člověka.

Hejdánek: No a ten se z toho samozřejmě posral.

Jiný hlas: Ten chudák.

Hejdánek: On umřel. Za asi dva týdny o Vánocích umřel, dostal infarkt.

Jiný hlas: No, tak to vlastně bylo v pasu.

Hejdánek: Ale mezitím jsem rozjel, co se dalo. Kdybych těch čtrnáct dní počkal, tak už pak to bylo zbytečné.

Tak to je jedna má zkušenost. Že člověk...

Jiný hlas: On se choval jako prostáček, nikoli jako intelektuál. *Těljo nok...*

Hejdánek: No ne, jistě, *těljo nok*. Naprosto jasně. Ovšem čím jsem byl tam osloven. Když se to vezme, proč jsem to vlastně udělal? Viděl jsem tady člověka, který je sesutý, protože se na něj něco říká, co on není schopen unést. Čeho se bojíš? A navíc to, co se na něj říká v důsledku té základní nespravedlnosti v postojích těch druhých. Co jiného mě k tomu mohlo... Neměl jsem důvod, proč se stavět na zadní nohy. Měl jsem tam pozici velice pěknou, až na to, že jsem měl malý plat, ale to se právě mohlo zlepšit.

To je jedna věc, že člověk může zareagovat a nedbá situace, nedbá souvislosti, zareaguje na něco, co se mu zdá jednoznačně ukazovat jedním směrem. A to bylo *ano, ano*.

A pak druhá zkušenost, že samozřejmě to nešlo jen tak samo o sobě, poněvadž v tu ránu jsem se ocitl v pozici bezmocného nebo téměř bezmocného protivníka velmi silných sil, zejména Starého, ale dalších jeho pomocníků. A byl jsem tedy na řadě k odstřelu.

A teď je druhá věc: když se člověk dostane do takovéhle situace, tak jsou dvě možnosti. Buď že vycouvá, anebo že se do toho pustí na plné pecky. Mám takovou zásadu, že když něco začnu, tak strašně nerad vycouvám. Dávám si velkého majzla, abych nezačal něco, z čeho bych musel vycouvávat, a tak co možná nikdy nevycouvám. A vedu to, až kam to jde.

A to je druhá věc tedy, že když se člověk do něčeho pustí, tak to nejde jen tak si ukojit svědomí tím, že řeknu něco a dost. Tím už pak je potřeba bojovat. A ty prostředky boje, to byste koukali, co já všechno dělal. Využil jsem celého aparátu ROH a šel jsem na Ministerstvo zdravotnictví, kde byl předseda Odborového svazu zaměstnanců ve zdravotnictví pro ten obvod. A tam jsem s ním domluvil narychlo věci, které nemohl ještě zatím ovlivnit Starý. Takže jsem připravil situaci tak, že když on s něčím přišel, tak už to bylo postaveno do jistého světla, takže neprosadil to, co [nesrozumitelné].

Počínal jsem si jako pravý intrikán. Dělal jsem přesně to, že jsem v instituci postavil jedny pracovníky proti druhým a teď jsem se tam pokoušel nějakým způsobem najít mezeru, kde bych se mohl trochu zaštitit, kam zalézt a chvíli počkat a zas přeběhnout k nějaké jiné škvíře a tak dále. To je druhá věc, že člověk musí

pak nasadit, co mu přinese okolnost.

Jiný hlas: To je taky biblické.

Hejdánek: No jistě.

Jiný hlas: Starozákonní určitě.

Hejdánek: Ano. A za třetí, a to snad byla největší zkušenost, kterou jsem měl, opravdu za tu jsem velice vděčný – a právě na to mi může říct někdo: „No, ale má zkušenost je úplně jiná,“ ale naštěstí já měl tuhle zkušenost – že když jsem se dostal do toho šíleného maglajzu a boje, a kdy se nasazovaly proti mně šílené prostředky, tak v tom závodním výboru, kde nakonec se ten boj koncentroval, jsem na svou stranu získal většinu těch členů. Kteří neradi, většina to byli partajníci, a měli z toho polízačku, že měli důtky a takové věci nakonec.

Že jsem jim tak otravoval život, že jsem jim tu situaci furt tak dával pod nos, že to museli čuchat, že nakonec pro svědomí nebyli schopni do mě kopnout a nechat mě v tom.

Nedovedete si představit, jaká to je... Začal jsem úplně sám a začal jsem jako oblíbenec Starého, to znamená neoblíbenec pro ty druhé. Teď jsem viděl, jak najednou na mě lidi všichni začínají koukat jinak, ale jak si dávají strašného majzla, aby se v tom omočili. A své spolubojovníky, takříkajíc, tedy lidi, bez jejichž pomoci bych to býval projel velice rychle – tu pozici jsem si udržel a Starý mě nedovedl zničit. Dokonce nabyl přesvědčení, že když jsem obšlápl tolik věcí všelijakými věcmi, že za mnou musí někdo být, a nechal pokusy mě zlikvidovat.

Jenom si ulehčil v jedné chvíli, když jsem byl s ním sám o samotě, tak mi řekl, že mu jdu strašně na nervy a že by mě nejradši, kdyby měl na mě víc času, prohlásil, tak že by mě rozmáčkl jak štěnici. A tím přestal. A já jsem to přežil.

Jiný hlas: Nabídl ti v průběhu toho procesu i větší peníze? To by mě zajímalo, nějaký úplatek?

Hejdánek: Nenabídl, nenabídl. Ale dopadlo to jinak, že závodní výbor, když schvaloval nějaké zvyšovačky, tak tam, přes mé protesty pochopitelně, to se dalo čekat, že tam prostě dal podmínku, že pokud se má zvýšit tomu a tomu a tomu, tak že nejdřív musí být zvýšenej můj plat, protože je v relaci o tolik nižší a tak dále. To si tam prosadili potom sami a začli bojovat teda tímto svým obvyklým způsobem. Takže jsem na tom nakonec taky trochu vydělal, i když ne moc.

Ale tyhle ty tři věci jsem chtěl zdůraznit, že jsou určité momenty, kdy je možno se rozhodnout, aniž známe dobře situaci, a přesto to nemusí být tragický. Člověk dostane do huby, ale ne tak, aby z toho nevylez. Že to tak může být. Já chápu, že jsou případy, kdy to člověk může udělat a nevylézt z toho. To si dovedu živě představit. Ale já mám zkušenost tuhle. Druhá věc je, vím, co to znamená, když se člověk do takových věcí pustí, že pak nemůže ohrnovat nos nad prostředky, jichž používá. A samozřejmě jsou některý prostředky, který nepoužije. Ale nevím, kam bych až šel, kdyby se pronikavě změnily ty prostředky, jichž používá protistrana. To je pak člověk, když se do toho pustí, tak pak si nemůže dovolit pracovat jemnějšíma zbraněma než ten protivník. To je holt taková... proto je dobré teda, pokud možno se do těch problematických zápasů nepouštět. Ale když už se člověk do toho pustí, no tak je povinen vyhrát.

Rozumíte, když ten motiv je takovej, že ho nemůžu nahlédnout jako blbost, a kdybych ho opustil, prostě přestal bych z toho motivu dál jednat jenom za cenu, že bych sám sobě pliv do ksichtu, no tak pak se nedá nic dělat, pak musím udělat všechno pro to, abych aspoň neprohrál, když ne zvítězil. Možno-li zvítězit, ale když to nejde, tak aspoň neprohrál, aspoň to nepustil.

Jiný hlas: No to už je lepší než to „povinen vyhrát“, vidíš, to je...

Hejdánek: Ne, povinen vyhrát, povinen se snažit o výhru.

Jiný hlas: Tak to jo, to беру, to povinen vyhrát...

Hejdánek: Jistě, samozřejmě, ale udělat pro to všechno. Já si nedovedu... nedovedu si představit, jak někdo může jenom tak si hrát na toho bojovníka, jak jenom tak vzít na sebe roli, jenom jako tak naznačovat, že bojuju, ale neudělat nic pro to, aby mě ten protivník musel brát vážně, aspoň přinejmenším. Tedy to je druhá věc, že tohle člověk na sebe musí vzít. To je lidská situace.

Jiný hlas: Mně se zdá, že v té události tedy převažuje *předmětné* a převládá *nepředmětné* nebo...

Hejdánek: No, tak já jsem to takhle... to jsou složité, komplikované reflexe, které pak něco z tohohle, ale já z toho žiju, musím říct. Já z těchto případů žiju. Vždycky, když o něčem uvažuji, tak si tohle připomínám, abych nemluvil do větru, abych se nenechal unést jenom myšlenkou. A třetí věc je důležitá, že když... já nevím, jestli to můžu generalizovat, ale já to generalizuji, poněvadž tohle je moje zkušenost, že když ten motiv je legitimní, čistý, ryzí, nebo jak bychom to nazvali, a když já sám se nasadím do toho tak, že nejenom předstírám něco, ale opravdu do toho jdu se vším rizikem, tak kupodivu i na nejnečekanějších místech se najdou lidi, kteří vám pomůžou.

Jiný hlas: Už jsi skončil?

Hejdánek: Jo.

Jiný hlas: Tak já bych se tě chtěl zeptat přímo k tomuto případu. Když jsi přišel k těm lidem do učebny, tak jsi mluvil o té výzvě, co za výzvu jsi to vzal na sebe. A Tomáš se tě ptal, jestli to byla ta metoda ano-ano, ne-ne. Jednal jsi okamžitě. Na výzvu jsi odpověděl okamžitě. Šel jsi prostě do toho v hrr, bez jakéhokoli manévrování. První tvá reakce byla přímočará, jo?

Hejdánek: Tedy přímočará, ovšem tedy trvalo to dva dny, než jsem to rozjel.

Jiný hlas: Dobře, jenomže okamžitě může být během roku a okamžitě může být během dvou dnů, ale v podstatě to byla okamžitá reakce. Žádné rozmejšlení a hledání kompromisů a tak dále tam nebylo.

Hejdánek: Jistě, to je něco jiného. To je, jestli na to mám chvíli nebo nemám chvíli. V tu chvíli jsem se rozhodl, že něco musím udělat. A jak a tak, to už byla otázka rozvahy.

Jiný hlas: No a ty jsi říkal, že ten Jaspers vlastně to říká obráceně, než jak to je. On říká: v okamžité situaci, bezprostředně hrozí nějaká katastrofa a já nevím co všechno, tak se rozhodovat ano-ano, ne-ne, a v dlouhodobých perspektivách máme možnost manévrování. Ty jsi říkal obráceně: ve chvíli, kdy mě situace bezprostřední nutí k okamžitému rozhodnutí, tak musím usilovat o manévrovací prostor, a naopak při těch životních perspektivách, životní orientaci nesmí být kompromisy, nesmí být manévrování, každé manévrování je zásah do vlastní integrity. Tak tohle mi nejde dohromady. A zároveň ovšem tady povídáš taky: výzva platí jen v určité chvíli a pak je pozdě i na sebelepší reakci a nejhorší odpověď na výzvu je váhavost nebo nezainteresovanost, i největší chyba má svůj význam. Tak tohle mi nejde dohromady.

Hejdánek: No ne, to je jasný. Prostě když mě vyličil Kamenář, co se děje, a já na to koukal jako na nová vrata, tak jsem v tu chvíli věděl, nebo prostě jsem byl rozhodnutý, bylo mně jasné, že z tohohle už neuniknu a že teda něco v tom musím udělat. A byl jsem naprosto teda rozhorlený, rozezlený, že prostě do tohohle praštím. Tedy to bylo jasné a z toho už zpátky nikdy jsem nechtěl uhnout.

Jiný hlas: No ano, to byla tvoje odpověď na výzvu. Okamžitá odpověď.

Hejdánek: Okamžitá odpověď na tu výzvu v té základní situaci, že tady prostě nebyl kompromis možný.

Jiný hlas: Takže to pro tebe není situace okamžitá, bezprostřední, přestože je to ta dlouhodobá?

Hejdánek: Bezprostřední situace, když jsem toho člověka měl před sebou. No ale co já jsem mu mohl bezprostředně nabídnout? Jenom loajalitu, jenom to, že jsem při něm, což mu je bačkora platný, i když je to dobrý to slyšet, poněvadž a tak dále, ale víc mu nemůžu. No a teď jsem musel rozvažovat na jiné rovině, co teda podniknout, aby to opravdu tomu člověku mohlo nějak pomoci. A na té druhé rovině, no tak tam šlo o celou sérii kompromisů. To znamená například, já jsem šel za tím předsedou toho obvodního výboru... ROH, teda toho svazu zaměstnanců ve zdravotnictví, a já už jsem ho několikrát předtím viděl, slyšel, no prostě chlap, s kterým jsem nechtěl mít nic společného. Já jsem za ním teď musel jít a získávat ho pro svou věc. No to už není přece rozhodování a aktivita na rovině toho základního ano, ano, ne, ne.

Jiný hlas: No a teď si pomyslete, k čemu to vlastně adresuje, komu co vytýká? Vytýká politikům před Mnichovem, že se k tomu Mnichovu nechali dohnat. Přesně tyhle věci vytýká, že to byla chvíle, kdy neměli používat metodu ani-ani, nýbrž metodu ano, ano, ne, ne. A to je vlastně to, co on říká, že je bezprostřední ohrožení a osud duše na [nesrozumitelné] a tyhle věci. Tak to by pro tebe bylo z té perspektivy to základní rozhodnutí dlouhodobé, kde musí být ano, ano, ne, ne, ne. Ale ty v té taktice, tak si

nejste v rozporu v tom případě?

--- (1982-04-26 „Ano-ne“ x „ani-ani“ (ad Koestler) (2)_s2_cleaned.flac) ---

Hejdánek: Předpokládejme tedy, že situace byla taková, že ani Francie, ani Anglie nebyla dost vyzbrojena a že se do toho konfliktu nemohly pustit prostě proto, že by to projely. No tak pak se jejich manévrovací prostor zvětšil, když chvíli konfliktu odložily, oddálily. Za jistých obětí samozřejmě. Udělali chybu, nevyzbrojili se a teď tedy prostě o něco přijdou. Udělali to tak, aby hlavně přišli o něco ti druzí. Už to je tedy závada. Oni měli udělat něco na svůj úkor a ne na úkor toho cizího, to je vždycky blbě.

Ale v zásadě udělat něco pro to, aby se oddálila ta chvíle konfliktu, když na něj nejsem připraven dost, já myslím, že to je legitimní záležitost. Jít jako vůl do konfliktu s cirkusem plechovým, to je problematické.

Jiný hlas: On je situační, že v tuto chvíli ani...

Hejdánek: Znamená to, že si musím být perfektně vědom, že to dělám jenom z tohoto důvodu a udělám všechno, co je v mých silách, abych se co nejdřív připravil do toho konfliktu a abych ho vyhrál. A nenechal se tak idiotsky překvapit, a nechal se ukolébat nějakýma svýma iluzema, že jsem zachránil mír. To je tedy ta věc, o kterou tam šlo. Ne že udělali kompromis, ale že udělali blbej kompromis. Ne že se pokusili oddálit situaci konfliktu, nýbrž že se idiotsky domnívali, že zachránili mír.

Proto je třeba se ptát, ve jménu čeho ten kompromis udělali. Já bych dovedl dokonce i jako Českoslovák dovedl pochopit, že Československo obětovali, kdyby jim bylo od toho okamžiku jasné, že musejí udělat všechno pro vyzbrojení a kdyby udělali všechno pro to, aby toho Hitlera zlikvidovali. Ne, to oni neudělali.

Takhle je třeba tu otázku posuzovat. V každém rozhodnutí praktickém jsou dvě roviny. Není to tak, že je tady zvláštní oblast, kde bych se rozhodoval ano ano, ne ne, a jiná oblast, kde bych se rozhodoval ani ani. V každém rozhodnutí je obojí současně a je třeba to analyzovat. Nikdo mi nemůže ukázat případ, kdy by šlo jen o jedno. Jak já se můžu rozhodnout pro pravdu, pro spravedlnost, pro právo, aniž by to bylo v souvislosti s konkrétníma věcmi, s konkrétní situací, kde by byly okamžitě přítomny spousty problémů zcela praktické povahy, kde mně nic to základní rozhodnutí nepomůže? Můžu být tisíckrát pro pravdu a pro spravedlnost a můžu fakticky ve svých rozhodnutích se dopouštět největších podvodů, aniž bych to věděl, a lži a největších nespravedlností. Budu to dělat ve jménu...

Jiný hlas: Kdyby ty politici věděli, že nejsou připraveni a že ten konflikt oddálí tím kompromisem a začali by se připravovat, tak ale to neznamená, že se nerozhodli. Oni se museli rozhodnout, že je potřeba toho Hitlera zničit. Tady by bylo to *ano ano, ne ne*, že se musí počkat a tak dále, tak to už je metoda potom, jakým způsobem toho nejlépe dosáhnout. A rozhodnout se museli na fleku. A tohle Kessler jim vyčítá, že se nerozhodli. To samé, co jim vyčítáte vy.

Hejdánek: Oni se rozhodli, že tím zachrání mír. Oni místo ne řekli ano.

Jiný hlas: No právě, on jim vyčítá, že to není pravda, že se nerozhodli, že furt nevěděli a že pořád mezi něčím plavali a nebyli schopni se rozhodnout ani pro to, ani pro to druhé. Že byli v podstatě v koncích. To už je něco posunuté, tak se rozhodli. Já jsem to špatně pochopil s tím, jak se to obrátilo z toho Kesslera. Je to tak, že v té základní orientaci tam nemůže být žádného kompromisu a také žádného váhání. Kdežto v té konkrétní situaci je zapotřebí kompromisu vždycky.

A teď mi vysvětli, proč se to nedělá tak, že setkal jsi se s tím člověkem, no a ty jsi se rozhodl, když jsi ho viděl, že je mu třeba pomoci. Ale kdybys byl jako znáš takové případy, tak bys šel pak na druhou stranu, zeptal bys se toho šéfa, jak on to vidí, abys neměl tu jednostrannou... No to já jsem udělal na straně toho. A pak bys přišel k názoru, že samozřejmě oba dva musí slevit, přičemž ten chudák třeba by nechtěl přiznat, že udělal něco, co neudělal.

Hejdánek: Ono to vypadalo jinak. Já když jsem šel od toho kameníře, tak jsem nejdřív několik hodin o tom uvažoval a to jsem se rozechřival, tak jsem se dával do chodu. Pak jsem šel za předsedou závodního výboru, to jest tím noshledem nějakým, docentem, později docentem Pečenkou, a řekl jsem mu, že žádám naléhavě o mimořádné zasedání závodního výboru na dobu co možná nejdřívější. On se mě ptal, tvářil se docela překvapeně, co to a já jsem říkal, že jde o tohle, že se to musí projednat, že jsem se dozvěděl tuhle věc a seznávám, že to nikdo neví zatím, vůbec jak to, že se o tom nejednalo, jestli o tom

on ví.

A on říkal, že o tom ví, ale že nic moc a tak. Jsem říkal: No tak to se musí objasnit a když ty o tom nevíš moc a ostatní taky jistě o tom nevědí moc, tak tam pozvi ředitele ústavu, ať nám přijde o tom poreferovat. No a on říkal, že to nepůjde a tak a tak, no tak jsem obešel ještě pár dalších, kteří tedy byli pro to, aby se to projednávalo, takže se to muselo projednávat. Stejně se to odložilo asi o tři dny a pak tedy to a bylo to svoláno do pracovny profesorovy, nikoli že by profesor byl vyzván, aby se dostal na závodní výbor, nýbrž závodní výbor se měl dostavit k panu vedoucímu.

No a tam to teď začalo a bylo to všechno jinak. Najednou nás začal kárat profesor, koukal na mě při tom a káral celý závodní výbor, ať se o takovéhle věci nestaráme, ať se staráme o věci, které nám přísluší, ať rozdělujeme lázně a vypočítáváme nemocenskou a takovéhle voloviny a nepleteme se do těch věcí, že to je příliš vážné, než aby to tak dále. Prostě takovýmhle způsobem. No tak to bylo jinak. Tam byl fakticky, protože jsem byl neinformovaný, nevěděl jsem, kdyby býval přišel s nějakou přijatelnou lží. Někakým stanoviskem, který by ukazovalo, že přece jenom nějak a tak dále. Tak ono to tak nebylo.

Jiný hlas: No já se ještě jenom zmíním o takový snahový metodě jednoho mého váženějšího profesora, než byl Molnár, kterej taky tímhle postupoval. Že když se měl někoho zastat, tak já ho si ho vyslechl a pak šel za toho silnějšího, co ho kopl, a potom vždycky hledal mezi tím. No a teď, když ten dotyčný byl ochoten ustoupit, ten nakopnutej, koho se měl zastat, tak mohl jednat, tak přinášel něco do jednání s tou silnější stranou. Když ale ten, co byl nakopnutej, tvrdil, že byl nakopnutej a že nemá k čemu by ustupoval, tak on mu řekl, že pro něj nemůže nic udělat, protože nemůže mít kompromis, s kterým by přišel za tím silnějším.

Hejdánek: Což je zase otázka, kdy tohleto je možný a kdy to...

Jiný hlas: No ještě... no tak...

Hejdánek: Samozřejmě. To by byla jiná situace. Nepochybně by se bývala ta situace vyvinula jinak, kdyby tam Raška přišel na schůzi závodního výboru a teď to tam vyložil a řekl takovým otcovským způsobem, že přece jenom ten... a to pak říkal různě, že se pokoušel to napravovat, tak že ten jeho šofér, že je vlastně primitiv, takřka poloviční idiot, a že se nemůže na něm chtít, aby... Muselo by to tak ale být taky.

Nejenom že by to říkal. Že nikdo na něm nemůže chtít, aby přesně počítal, kolik litrů nafty nebo benzínu někde a co, že prostě neumí ani počítat. A že vlastně od toho je hlavní účetní, aby na to dohlížel. Jak je možné, že tam prostě celá mobilizační zásoba nafty a benzínu prostě v čudu, je to prázdný a pečeť je obratně napodobena, jakože to je zapečetěný, a tudíž teda se předpokládalo, že to je plný. Samozřejmě, kdyby to bylo tak, že ten šofér neudělal tohle, nýbrž že mu tam něco chybělo a vzniklo to z nedopatření a nebylo to nic velkého, tak samozřejmě mělo se to zkontrolovat. Ta situace by byla úplně jiná a jistě by se vyvinula jinak a já bych nedělal to, co jsem dělal. Jenomže tady se to vyvinulo tak, že ten můj první impuls, kterej vedl k tomu, že se to musí nějak projednat a musí se objasnit, o co vlastně jde, že ten vyvolal reakci na druhé straně, která mě jenom dál posunula po té cestě.

Jiný hlas: Deset minut. Deset, aspoň deset minut. Prosím tě, ještě jsem tam zaslechl to *zinačení... jinakost filosofie*, kdysi Hegela jsi tady tam dal taky do *zinačení*. To *zinačení*... Nevybavuje se mi tenhle ten pojem. To nahrazuješ to *zinačení* situací, jaká by měla být?

Hejdánek: Ne, podívej se, Hegel v rámci té *dialektiky* své hovoří třeba o *zinačení pojmu*. Že *pojem* se vnitřním dialektickým vývojem stává jiným *pojmem*, než byl původně. No a to potom on takhle z *pojmu* vždycky vykládá i *zinačování* takzvaných skutečností. Dochází k *zinačování* v přírodě v důsledku toho, že to je jenom *realizace zinačování* toho *pojmu*. Ale jde o to, že dochází k proměně. Hegelovská pozice je odbourání takové té neměnnosti. Ta *dialektičnost* u Hegela je zejména právě v tom, že je odbourána neměnnost věcí. Prostě v podstatě dějinnost, proměnlivost. To je *zinačování*, patří k podstatě veškeré skutečnosti. A to proto, že ta skutečnost je *subjekt*, a nikoliv *objekt*. A když jsi mluvil o *jinakosti filosofie*, tak jsi taky chtěl ukázat, že to je principiální systematická *reflexe*, kterou se nedají takhle pitvat ty pojmy. O tom to taky bylo naznačeno.

Jiný hlas: Ovšem *jinakost* a *zinačení* je něco jiného. *Jinakost* je relativní záležitost, že je jiná než třeba

věda, *jinakost filosofie* oproti vědám. Ale když mluvíme o *zinačení*, tak se mluví o *filosofii* samotné, která je to taky relace, ale v rámci jakési celistvosti. To jest je to *filosofie* sama, která se stává něčím jiným, než byla původně. *Zinačování*.

Hejdánek: No tak ještě něco chcete?

Jiný hlas: To už jsi tady měl takovej proslov o těch katedrách těch teologů. Buďte tak hodnej, zapomeňte na to, dopijte si tu hlavu a něco vymyslete.